

1983/84:32

Torsdagen den 24 november

Kl. 12.00

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

1 § Fyllnadsval till utskott

Företogs val av en suppleant i försvarsutskottet och en suppleant i socialförsäkringsutskottet.

Anf. 1 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag har valberedningen enhälligt föreslagit Sten Andersson i Malmö till ny suppleant i försvarsutskottet och Alexander Chrisopoulos till ny suppleant i socialförsäkringsutskottet.

Kammaren utsåg till

suppleant i försvarsutskottet

Sten Andersson i Malmö (m)

suppleant i socialförsäkringsutskottet

Alexander Chrisopoulos (vpk)

2 § Justerades protokollet för den 16 innevarande månad.

3 § Förste vice talmannen meddelade att *Karin Andersson* (c) denna dag återtagit sin plats i riksdagen, varigenom Cecilia Jensfelts uppdrag som ersättare upphört.

Om viss undersökning rörande arbetslösa ungdomar

4 § Svar på fråga 1983/84:144 om viss undersökning rörande arbetslösa ungdomar

Anf. 2 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! Mot bakgrund av uppgifter i massmedia om en undersökning av Svenska metallindustriarbetareförbundets avdelning i Göteborg, som visar att drygt 70 % av de arbetslösa i åldersgruppen upp till 25 år i Metallindustriarbetarnas erkända arbetslöshetskassa har sagt upp sina anställningar på egen begäran, har Rune Torwald frågat mig dels om jag avser att ta initiativ till liknande undersökningar på andra orter och inom andra förbund, dels vilka åtgärder regeringen avser att vidta om man skulle notera liknande situationer som de inom Metall i Göteborg.

Jag vill först påpeka att jag inte har tagit del av Göteborgsundersökningen. Den har inte offentliggjorts. Jag har dock erfarit att undersökningen inte redovisar skälen till att personerna i fråga har slutat sina anställningar.

Den som slutar sin anställning på egen begäran skall avstängas från arbetslöshetsersättning om han eller hon inte kan ange en giltig anledning. Vad som utgör en giltig anledning bestäms av de rättstillämpande insatserna på området, i sista hand försäkringsöverdomstolen. Allmänt kan sägas att det krävs mycket starka skäl för att undgå en avstängning. Det absoluta flertalet av dem som slutar på egen begäran blir avstängda. En avstängning varar normalt ca en månad och motsvarar således en förlust av drygt en månadslön. Detta måste sägas vara ett stort ekonomiskt avbräck för den enskilde.

Det är naturligtvis olyckligt om det är så att många väljer att sluta sina anställningar utan att dessförinnan ha försäkrat sig om nytt arbete. Det måste ur både samhällets och den enskildes synpunkt vara bättre att arbeta än att gå sysslöslös och uppbära ersättning utan något egentligt krav på motprestation.

Jag är för dagen inte beredd att ge ett svar på vad som bör göras åt detta problem. Detta beror främst på att det ännu inte kan sägas föreligga tillräckligt underlag för att göra en bedömning av problemets omfattning. Jag avser dock att uppmärksamt följa frågan vidare och, om det blir anledning, ta lämpliga initiativ.

Anf. 3 RUNE TORWALD (c):

Fru talman! Jag vill först framföra ett tack för det i huvudsak mycket positiva svaret.

Bakgrunden till min fråga är en artikel i Göteborgs-Posten den 8 november, där man kommenterar en utredning inom Metalls avdelning 41 i Göteborg beträffande de 1 981 arbetslösa inom avdelningen den 18 och 19 september i år. Låt mig återge ett par avsnitt ur den aktuella artikeln. "Av dessa 1 981 arbetslösa hade hela 753 slutat sina anställningar på egen begäran.

I åldersgruppen upp till och med 25 år (ungdomar) fanns 451 arbetslösa. Av dem hade hela 317 sagt upp sig på egen begäran.

Arbetslöshetsorsaken 'egen begäran' är därmed den i särklass största

bland ungdomarna: 71 procent av alla arbetslösa metallare under 25 år har själva valt att lämna sina jobb.”

Litet längre ner i artikeln kan vi läsa:

”Metall-41:ans utredning visar mycket klart följande tendenser:

Ju yngre den arbetslöse är, desto vanligare är det att arbetslösheten beror på 'egen begäran'.

Ju äldre den arbetslöse är, desto vanligare är 'arbetsbrist' orsaken.

I åldersgruppen över 59 år, där det fanns 606 arbetslösa, hade bara tre (3) sagt upp sig på egen begäran. Hela 582 (96,9 procent) stod däremot utan jobb p g a arbetsbrist.

Trots en närmast katastrofal arbetslöshet bland ungdomarna är det alltså ett faktum att en mycket hög andel av dem frivilligt väljer att sluta sina jobb.

Metalls utredning ger däremot inte svar på frågan varför de slutar.

– Vi vet inte varför de säger upp sig. Om vi vetat det, hade vi publicerat utredningen, säger Göran Johansson, vice ordförande i Metalls avd 41. – – –

För några veckor sedan publicerades en liknande utredning från Metalls avd. 30 i Södertälje. Även här var mönstret detsamma. Unge människor väljer arbetslösheten frivilligt.

Ombudsman Sven Lindström i Metalls avd. 30 säger till G-P:

– Det verkar som om ungdomarna inte är vana vid monotona och enformiga jobb. De har inte tålamod nog att stanna kvar på ett arbete där de inte trivs. I stället säger de upp sig utan att tänka på konsekvenserna.”

Av svaret framgår att arbetsmarknadsministern delar min uppfattning att det är olyckligt för alla parter att ungdomar lämnar en anställning på egen begäran utan att dessförinnan ha försäkrat sig om annat jobb.

Fru talman! Jag utgår med anledning härav från att statsrådet kommer att skaffa de här åberopade undersökningarna i Göteborg resp. Södertälje och analysera dem noga samt att statsrådet sedan vidtar åtgärder för att motverka att ungdomar lämnar en anställning, innan de har skaffat annat arbete.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på fråga 1983/84:138 om ungdomsarbetslösheten

Anf. 4 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! Bengt Wittbom har mot bakgrund av sin uppfattning att det under 1970-talet byggts upp starka hinder för att yngre människor skall kunna komma in på arbetsmarknaden frågat mig vilka förändringar som jag är beredd att vidta för att undanröja dessa hinder. Bengt Wittbom hänför dessa hinder till fyra områden: frånvaron av naturliga ingångsjobb, yrkesutbildning som isolerar ungdomarna från arbetslivet, lagen om anställningskydd, MBL och andra lagar och avtal samt tillämpning av lagar och avtal.

Därutöver nämner Bengt Wittbom snabbt stigande lönekostnader som ett tungt vägande skäl till att ungdomen gradvis har stängts ute från arbetsmarknaden.

Nr 32

Torsdagen den
24 november 1983

*Om ungdomsar-
betslösheten*

Låt mig först konstatera att Bengt Wittbom och jag har olika syn på ungdomsarbetslösheten och de grundläggande orsakerna till den.

Ungdomsarbetslösheten är ingen ny företeelse. Den har ökat sedan början av 1970-talet. De huvudsakliga orsakerna till den höga ungdomsarbetslösheten är enligt mitt förmenande bl. a. att många enklare arbeten som tidigare innebar inträde på arbetsmarknaden nu har försvunnit. Vidare har den kraftiga lågkonjunkturen som vi drabbats av under ett par år orsakat en total försämring på arbetsmarknaden och därmed en totalt ökad arbetslöshet. Den strukturomvandling som har skett och ökad användning av ny teknik har också fått som följd att större krav ställs när det gäller utbildning och arbetslivserfarenhet. Därför gäller det nu att dels ta till vara ungdomarnas egen initiativkraft att skapa ingångsjobb, dels se till att ungdomarna är så rustade att de klarar av att gå ut på arbetsmarknaden. Den arbetslivserfarenhet som ungdomarna ofta saknar kan i många fall kompenseras med en yrkesutbildning. I detta sammanhang vill jag nämna att regeringen nyligen har föreslagit ett särskilt bidrag för att stimulera inrättandet av nya platser inom gymnasial lärlingsutbildning under återstoden av detta läsår. Detta förslag förväntas leda till att 2 000 nya lärlingsplatser inrättas under våren. Jag vill också här påpeka att en stor del av utbildningen på vissa yrkesinriktade linjer enligt föreskrifter i läroplanen skall vara förlagd till arbetsplats.

De övriga punkterna som Bengt Wittbom tar upp är sådant som reglerar anställningar, rättigheter och skyldigheter på arbetsmarknaden samt lönefrågor. Med den svenska modellen är det självklart att en stor del av dessa frågor regleras genom avtal mellan arbetsmarknadens parter. Det finns f. ö. inget belägg för att den höga ungdomsarbetslösheten skulle bero på den arbetsrättsliga lagstiftningen.

Anf. 5 BENGT WITTBOM (m):

Fru talman! Jag får tacka arbetsmarknadsministern för svaret.

Arbetsmarknadsministern säger i sitt svar att ungdomsarbetslösheten har stigit sedan början av 1970-talet, och det stämmer. Men det är inte hela sanningen. Ungdomsarbetslösheten har stigit sedan början av 1960-talet. Den har också stigit trendmässigt oberoende av konjunkturutvecklingen, och därför är arbetsmarknadsministerns hänvisning till konjunkturutvecklingens inverkan på möjligheten att lösa grundproblemen inte helt adekvat.

Anna-Greta Leijon säger också i sitt svar att vi skall ta till vara ungdomarnas initiativ. Det är helt tydligt, i alla fall för mig, att Anna-Greta Leijon inte riktigt har förstått att ungdomsarbetslösheten inte kan jämföras med övrig arbetslöshet. Det kan den inte, eftersom ungdomarna är betydligt rörligare på arbetsmarknaden, beroende på att flödena av ungdomar är väsentligt större och att ungdomarna har betydligt kortare genomsnittlig arbetslöshet än andra arbetslösa. Det är därför utomordentligt viktigt att de insatser som görs utformas så att ungdomarna finns tillgängliga för att ta de jobb som erbjuds. Det är en grundläggande förutsättning, om vi skall kunna klara uppgiften att hålla ungdomsarbetslösheten nere. Men regeringen gör tvärtom – den tillgriper åtgärder som minskar rörlighet och tillgänglighet och

skapar på så sätt en högre ungdomsarbetslöshet än vad som är nödvändigt.

Vi kan se vilka åtgärder regeringen hittills har föreslagit och konstatera följande:

1. Regeringen föreslår att de så framgångsrika enskilda beredskapsarbetena skall avskaffas.

2. Regeringen inför ett rekryteringsstöd, som AMS tidigare har varit skeptisk till och som vi också har fått dåliga erfarenheter av, när det använts tidigare.

3. Regeringen driver genom den föreslagna ungdomslagen in ungdomarna i kommunalanställningar.

4. Regeringen har gett upp försöken att klara ungdomsplatserna för 18–19-åringar.

5. Regeringen har en fortsatt negativ inställning till lärlingsutbildning på bred bas, trots de goda internationella och svenska erfarenheterna.

6. Regeringen har inte vågat tala i klartext om ungdomslönernas betydelse.

Detta föranleder mig, herr talman, att för det första i vad gäller lärlingsutbildningen fråga arbetsmarknadsministern om hon är beredd att ställa upp för det förslag som moderata samlingspartiet har lagt fram här i riksdagen. Vårt förslag är att utöver de 2 000 platser som regeringen föreslår i sin proposition lägga ut ytterligare 5 000 lärlingsplatser från den 1 januari 1984. Det skulle vara välgörande att få arbetsmarknadsministerns svar på den frågan.

För det andra skulle jag vilja fråga arbetsmarknadsministern: Finns det inte skäl – mot bakgrund av att ungdomsarbetslösheten är annorlunda beskaffad än övrig arbetslöshet och mot bakgrund av de stora flödena av ungdomar in och ut på arbetsmarknaden – att börja fundera på om de åtgärder som nu sätts in är riktigt utformade? Skall insatserna verkligen vara så stora som de är? Hur påverkas ungdomarnas intresse och möjligheter när det gäller att själva försöka skaffa arbete av det faktum att de ofta har beredskapsarbeten, befinner sig i ungdomslag eller är bundna i andra insatsformer?

Anf. 6 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! Först vill jag säga att eftersom Bengt Wittbom har så många olika typer av frågor att ställa, både i den formella, skriftliga frågan och i sin replik, skulle det egentligen ha varit önskvärt med en interpellationsdebatt, så att vi hade haft mer än två resp. en minut för våra inlägg i diskussionen.

Så några ord om de förslag som regeringen har lagt fram, eftersom jag tycker Bengt Wittboms inlägg visar att han inte riktigt förstår innebörden av dem.

Förslaget om rekryteringsstöd, som innebär att enskilda arbetsgivare skall kunna få ersättning för 50 % av lönen under en sexmånadersperiod om de anställer arbetslösa ungdomar eller långtidsarbetslösa äldre, har kommit från arbetsmarknadsstyrelsen med starkt stöd av alla arbetsmarknadens parter, såväl LO och TCO som SAF. Gemensamt med arbetsmarknadsstyrelsen gör

de bedömningen att 40 000 personer, i första hand ungdomar, kommer att kunna dra nytta av detta stöd varje månad under vintern och våren. Bakgrunden till denna positiva bedömning är naturligtvis att det tack vare regeringens ekonomiska politik, med bl. a. devalveringen, har blivit mera fart i industrin. Det finns förutsättningar för att ungdomarna skall kunna få en bättre chans att få jobb. Med hjälp av rekryteringsstödet kommer den processen att gå fortare. Som också Bengt Wittbom vet skiljer sig det här rekryteringsstödet avsevärt från de åtgärder som vidtogs under de borgerliga åren och som, vilket Bengt Wittbom alldeles riktigt påpekade, inte har fått någon större effekt.

När det sedan gäller förslaget om ungdomslag innebär inte detta att ungdomarna skall läsas in i den kommunala verksamheten eller i den offentliga sektorn i övrigt. Förslaget går ut på att vi i stället för att erbjuda passivt kontantstöd skall ge ungdomarna arbete. Den tid de tillbringa i ungdomslaget skall dessutom användas så, att den ger en förberedelse för ett stadigvarande jobb, bl. a. ute på den privata arbetsmarknaden. Den inlåsning som Bengt Wittbom talar om skall alltså inte komma i fråga.

Anf. 7 BENGT WITTBOM (m):

Fru talman! För att anknyta till inlåsningseffekterna vill jag bara konstatera att detta är något som också socialdemokrater nu börjar uttrycka oro över. En ekonom vid högskolan i Örebro, som är socialdemokrat, skrev för några dagar sedan i Örebro-Kuriren:

”De som genomdriver förslaget om ungdomsarbete tar på sig ett mycket tungt ansvar. Risken finns att de i grunden välmentade åtgärderna blir missriktade och i stället permanentar en hög ungdomsarbetslöshet som i och för sig tar sig uttryck i form av ungdomsarbete.”

Vad beträffar beredskapsarbetena vill jag fråga: Är arbetsmarknadsministern beredd att här i kammaren i dag stå fast vid förslaget att avskaffa beredskapsarbetena, eller kan arbetsmarknadsministern tänka sig att gå moderata samlingspartiet till mötes i vad gäller ett bevarande av de enskilda beredskapsarbetena?

Till slut: Jag skulle uppskatta om arbetsmarknadsministern gav mig svar på frågan om ni ställer er bakom det förslag om ytterligare 5 000 lärlingsplatser för nästa år som vi moderater har framfört och för vilket vi också anvisat finansiering? Det skulle enligt erfarenheterna ge ytterligare 95 % av dessa nya lärlingar riktiga jobb.

Anf. 8 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! Jag skulle vilja be Bengt Wittbom att till den okände socialdemokraten i Örebro förmedla kommentaren, att den nuvarande situationen med mycket hög arbetslöshet, med 12–13 % arbetslöshet bland ungdomar i 18–19-årsåldern, inte är försvarbar. Vad vi gör är att i stället för att erbjuda ungdomarna ett passivt mottagande av kontantstöd erbjuda dem en samhällsnyttig arbetsuppgift. Jag tror att den socialdemokrat Bengt Wittbom talar om borde precis som vi alla besinna det ansvar vi har för att

finna åtgärder som bättre än de nuvarande klarar situationen för ungdomarna. Vi skall noga följa utvecklingen av verksamheten med ungdomslag. Det har vi sagt i propositionen. Om det så småningom behövs justeringar, skall vi göra sådana.

Beträffande lärlingsutbildningen vill jag säga att Bengt Wittbom vet lika bra som jag att det är en fråga som sorterar under Lena Hjelm-Wallén. Hon meddelade för några dagar sedan här i kammaren att frågan om lärlingsutbildning diskuteras i budgetarbetet.

Anf. 9 BENGT WITTBOM (m):

Fru talman! Den "okände socialdemokraten" heter Olle Häggbom, och artikeln är införd i Örebro-Kuriren måndagen den 21 november. Jag rekommenderar arbetsmarknadsministern att läsa den. Den är utomordentligt intressant. Den visar dessutom att en och annan synpunkt som moderata samlingspartiet har drivit under lång tid faktiskt inte är så helt isolerad till moderata samlingspartiet som arbetsmarknadsministern alltid gör gällande.

Sedan skulle jag vilja komma tillbaka till frågan om de enskilda beredskapsarbetena. Är det så att arbetsmarknadsministern, trots den diskussion som har utspunnit sig ute i landet kring avskaffandet av de enskilda beredskapsarbetena, i dag här i kammaren står fast vid sitt förslag att avskaffa dem, eller är arbetsmarknadsministern beredd att gå moderata samlingspartiet till mötes och behålla de så framgångsrika enskilda beredskapsarbetena?

Anf. 10 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! Låt mig säga om diskussionen i Örebro-Kuriren att jag inte läst artikeln. Jag är emellertid inte helt säker på att den i detta sammanhang är riktigt relevant. Den beskrivning som Bengt Wittbom nu ger av artikelns innehåll stämmer ju ganska dåligt med förslaget om ungdomslag. Därför är det möjligt att det är andra förslag som har diskuterats som artikeln mer inriktar sig på.

När det sedan gäller behandlingen i riksdagen av de olika motioner som föreligger i fråga om enskilda beredskapsarbeten och rekryteringsstöd vet både Bengt Wittbom och jag – Bengt Wittbom förmodligen betydligt bättre än jag – att det pågår diskussioner härom just nu i arbetsmarknadsutskottet. Jag hoppas att utskottet kommer till en enhällig uppfattning på den här punkten. Jag har ingen anledning att i den här debatten närmare kommentera detta.

Anf. 11 BENGT WITTBOM (m):

Fru talman! Artikeln, som jag fortfarande rekommenderar Anna-Greta Leijon att läsa, innehåller en utomordentligt intressant principiell diskussion, som jag anser att vi borde ta fasta på i den fortsatta diskussionen om arbetsmarknadspolitikens utformning för ungdomen.

När det gäller lärlingarna kan jag bara konstatera att det här finns en chans att ordna ytterligare 5 000 lärlingsplatser snabbare än till den 1 juli 1984, nämligen till den 1 januari 1984. Den försöksverksamhet som tidigare

bedrivits har ju varit utomordentligt framgångsrik, så varför säga nej till detta, Anna-Greta Leijon?

När det gäller beredskapsarbeten vet också jag att diskussioner pågår här i riksdagen. Min fråga till Anna-Greta Leijon är då: Har arbetsmarknadsministerns syn på de enskilda beredskapsarbetena förändrats sedan arbetsmarknadsministern lade förslaget om att avskaffa dem på riksdagens bord?

Anf. 12 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! Jag vet visserligen att det är Bengt Wittbom som ställer frågor och har rätt att göra det, inte jag, men jag skulle ändå med anledning av diskussionen om lärlingsutbildning vilja fråga: Har det lagts fram en motion i riksdagen om att nu utöka platsantalet med 5 000? Som jag har fått det berättat för mig finns inte någon sådan motion inlämnad.

Anf. 13 BENGT WITTBOM (m):

Fru talman! Alla känner ju till att en del administrativt krångel ledde till att vi moderater inte lade fram någon motion i samband med proposition 26. Men vi hade tur. Centerpartiet väckte en motion som innehöll ett förslag om att utöka lärlingsutbildningen med 5 000 platser, så vi kunde koppla på den. Det är alltså inte bara *ett* borgerligt parti som föreslår detta, utan det är två. Vi anvisar också finansiering.

Jag hoppas att arbetsmarknadsministern är positiv till detta förslag och kan ge signaler till de sina i utbildningsutskottet att de bör anta det moderata förslaget. Finansieringen har vi klarat i arbetsmarknadsutskottet.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på fråga 1983/84:57 om åtgärder mot arbetslösheten i Åmåls kommun

Anf. 14 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! Ingvar Karlsson i Bengtsfors har frågat mig om jag är beredd att medverka till att extra resurser tilldelas Åmåls kommun.

Jag är mycket väl medveten om de svåra problem som finns i Åmål. Situationen för kommunens industri har dock stabiliserats något. Några företag har börjat rekrytera, visserligen i liten omfattning, men detta visar att devalveringen och regeringens ekonomiska politik har haft effekt. Ett annat företag har börjat återanställa tidigare friställd personal och ytterligare ett annat har kunnat ta tillbaka permitteringar.

Utvecklingen är alltså på väg åt rätt håll, men fortfarande krävs omfattande insatser från statens sida. För innevarande budgetår har Älvsborgs län tilldelats 210 milj. kr. för beredskapsarbeten. När investeringsarbeten utförs som beredskapsarbete erhåller Åmåls kommun förhöjt tilläggsbidrag. Kommunen har också placerats i stödområde C.

Förslagen i den nyligen presenterade sysselsättningspropositionen om

ökade resurser inom utbildningens område, rekryteringsplatser, ungdomslag och vissa åtgärder för att främja byggsysselsättningen kommer naturligtvis att främja sysselsättningen även i Åmåls kommun. Enligt regeringens beslut nu i höst om ytterligare medel för tidigareläggningar av investeringar kommer järnvägsleden, bron över järnvägen i Åmål, att kompletteras med en gång- och cykelbana i vinter.

Anf. 15 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c):

Fru talman! Jag tackar arbetsmarknadsministern för svaret på frågan.

Anledningen till frågan var den mörka arbetsmarknadssituation som fanns och fortfarande finns kvar i Åmål. När jag ställde frågan i början av oktober var 548 åmålsbor arbetslösa, dvs. drygt 10 % av antalet sysselsatta i kommunen. Det är en mycket hög siffra. Endast tio kommuner har det värre ställt i vårt land, och då i stort sett endast Norrbottenskommuner.

Av de 548 arbetslösa var 243 under 25 år, och 224 hade varit arbetslösa i mer än tre månader. Även i fråga om arbetsmarknadsåtgärder ligger Åmål i topp med ca 400. Den 30 september stod 950 personer utanför den ordinarie arbetsmarknaden i en kommun på 13 000 invånare. En månad senare var läget i stort sett oförändrat. De öppet arbetslösa hade minskat, men i arbetsmarknadsåtgärder fanns fler.

Om vi då gör den intressanta jämförelsen med situationen den 31 oktober 1982 – alltså för ett år sedan – finner vi att en försämring har inträffat. Det var 31 flera arbetslösa i oktober 1983 än i oktober 1982. För ungdomar under 25 år är det hela 62 fler arbetslösa i år än för ett år sedan.

Arbetsmarknadsministern säger att regeringens ekonomiska politik haft effekt i Åmål. Man märker inte den utvecklingen, i varje fall om man tittar på statistiken.

Det finns ett mindre varv i Åmål – Åsiverken AB. Därför är Åmål omnämnt i varvspropositionen 1982/83:147. Där konstateras att Åmåls kommun har långsiktiga problem. Det understryks bl. a. av det förhållandet att kommunen har en klart lägre förvärvsfrekvens än samtliga övriga varvskommuner i vårt land. Arbetslösheten var också betydligt högre än för övriga varvskommuner, t. ex. 4,5 gånger så hög som i Stockholmsområdet.

Redan i vintras konstaterade man således i regeringen att arbetsmarknadsläget var besvärande. Vad har man då gjort åt detta? Enligt min mening ganska så litet. Man har tidigare lagt en cykelbana och en bro över järnvägen. Det är positivt, men förmodligen ger det inte så där speciellt stor sysselsätningseffekt.

Beredskapsarbeten i all ära, men de löser inte Åmåls långsiktiga problem. Det behövs företagslokaliseringar för att suga upp de arbetslösa i Åmål. I avvaktan på detta får man med alla tillgängliga medel försöka finna lösningar.

Jag nämnde här tidigare Åsiverken AB – varvet. Man har där i år tvingats att skära ner kapaciteten med 25 %. Att skära ner ytterligare är inte möjligt, eftersom varvet då inte blir funktionsdugligt. Jag vet att arbetsmarknadsministern fått brev från Åsiverken, där det allvarliga läget understryks.

*Om åtgärder mot
arbetslösheten i
Åmåls kommun*

Fru talman! Jag vädjar nu till arbetsmarknadsministern att ta ett initiativ och slå ett slag för Åmålsvarvet. Det är någonting konkret som sker i så fall. Inte bara ord utan handling är vad Åmål behöver.

Anf. 16 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! Det är precis så som Ingvar Karlsson i Bengtsfors säger, att Åmåls kommun har ett besvärligt läge. Jag har själv varit där, och jag har fått skrivelser från Åmåls kommun nu under senare tid. Situationen i den här kommunen har länge varit besvärlig. Det har inte förekommit så mycket dramatik, varför förhållandena inte uppmärksammats i tidningarna på samma sätt som på en del andra håll.

Däremot är det faktiskt på det sättet att vi nu börjar kunna se litet grand av en ljusning.

Som Ingvar Karlsson nämnde har antalet kvarstående arbetssökande minskat från september till oktober med närmare 100 personer. Under samma tid har beredskapsarbetena ökat med 50. Det behövs betydligt mer än ord när det gäller Åmåls kommun. Därför har också regeringen i väsentlig utsträckning både när det gäller beredskapsarbeten och när det gäller andra insatser medverkat till att länet, och därmed också Åmåls kommun, får resurser för att komma över den här besvärliga situationen.

Trenden på arbetsmarknaden visar att svensk industri, och därmed också en del företag i Åmåls kommun, kan se fram emot ljusare tider under nästa år. Men insatserna, speciellt i en kommun av Åmåls slag, när det gäller arbetsmarknadspolitiken måste bli mycket stora. Därför kommer vi också i fortsättningen att öka insatserna, t. ex. när det gäller beredskapsarbeten. Den senaste uppgiften tyder på att vi nu är uppe i ungefär 225 beredskapsarbeten. Utan den insatsen skulle situationen vara mycket allvarligare.

Jag avser alltså att följa situationen i den här utsatta kommunen också i fortsättningen.

Anf. 17 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c):

Fru talman! Det står i varvspropositionen att Åmåls kommun har långsiktiga problem. Då tycker jag inte att man endast skall hänvisa till beredskapsarbeten, utan man måste ha en klarare målsättning för att lösa de långsiktiga problemen. Det är kortsiktiga problem man löser med beredskapsarbeten.

Jag nämnde Åsiverken. Det är ett varv som varit konkurrensdugligt. Jag nämnde också att arbetsmarknadsministern har fått ett brev från Åsiverken, där man talar om det allvarliga läget. Varför inte gå in och lämna en beställning till Åsiverken? Det skulle i alla fall ge vettiga jobb i Åmål. Det kan minska risken för företaget. Jag tycker att det är någonting som arbetsmarknadsministern bör prioritera.

När arbetsmarknadsministern nyligen besökte Dalsland uttalade hon att landskapet inte kunde räkna med extra åtgärder mot arbetslösheten. Regeringens program skulle få fart på industrin, och jobben skulle växa fram. Så löd budskapet då, och så lyder budskapet i stort sett även i dag. För Åmål

är situationen lika mörk i dag som den var då. När skall den här berömda vagnen stoppas? Arbetsmarknadsministern sade att läget såg ljusare ut, men ärligt talat är det ju värre i år än det var för ett år sedan. Det kan arbetsmarknadsministern inte bestrida, utan det är så helt enkelt. Jag tror att man håller på att förlora den här vagnen ur sikte i utförsbacken. Jag tror i alla fall att många åmålsbor tror och tänker så.

Än en gång, arbetsmarknadsministern: Ompröva beslutet – och tänk då speciellt på Åsiverken! Åmål behöver allt det stöd som går att uppbära.

Anf. 18 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! Jag vet inte vad det är för beslut som vi skall ompröva – om det är beslutet om vilket stödområde Åmåls kommun skall tillhöra eller om det är beslutet från AMS att Åmåls kommun skall ha högre tilläggsbidrag. I det senare fallet vore det en omprövning i fel riktning.

När det gäller Åsiverken ligger det skrivelser i regeringskansliet som bereds f. n. Beredningen är ännu inte färdig, och därför kan jag inte ge besked på den punkten i dag.

Anf. 19 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c):

Fru talman! Vi skall inte alls ompröva vilket stödområde Åmåls kommun skall ligga i. Den ligger förmodligen rätt där den ligger.

Det som arbetsmarknadsministern skall ompröva är den inställning som arbetsmarknadsministern hade i somras, då hon besökte Dalsland och uttryckligen sade att man inte kunde räkna med några speciella åtgärder i landskapet. Det är inget beslut, men i varje fall en yttring som det kanske krävs litet mod att ändra.

Jag tar med glädje emot budskapet att Åsiverkens brev ligger i kansliet och skall beredas. Jag hoppas att det får en mycket snabb beredning.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på fråga 1983/84:68 om lagstiftning rörande turordningen vid uppsägning

Anf. 20 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! Göte Jonsson har, mot bakgrund av en tidningsuppgift om att en facklig organisation i samband med uppsägningar på grund av arbetsbrist har förordat att uppsägningarna i första hand skall drabba dem som inte är fackligt anslutna, frågat mig om jag avser att föreslå lagstiftning utifrån denna princip.

Anställningsskyddslagen är på denna punkt helt klar. Huvudregeln vid arbetsbrist är att arbetstagare med längre anställningstid får behålla sitt arbete framför dem som har kortare anställningstid. Avvikelser från denna regel kan visserligen inom ganska vida ramar göras genom kollektivavtal som träffas eller godkänns på förbunds nivå. I lagens förarbeten sägs emellertid

Torsdagen den
24 november 1983

Om lagstiftning rörande turordningen vid uppsägning

klart att ett kollektivavtal som går ut på att slå ut oorganiserade arbetstagare kommer att sakna rättslig verkan. Denna grundsats har också kommit till uttryck i arbetsdomstolens rättstillämpning.

Jag har inte för avsikt att föreslå någon lagstiftning som innebär några ändringar på denna punkt.

Anf. 21 GÖTE JONSSON (m):

Fru talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på frågan.

Jag tycker att det är positivt att statsrådet tar avstånd från sådana tankegångar som jag påtalat – jag tolkar svaret så.

Jag skulle redan inledningsvis vilja fråga om statsrådet helt klart är beredd att också moraliskt säga ifrån att det inte får gå till så här i samband med förhandlingar. De redan starka organisationerna får inte sätta sig över en enskild anställd därför att vederbörande inte tillhör en organisation.

Vi har tyvärr sett flera exempel på hur man ifrån fackligt håll har försökt att litet grand ta lagen i egna händer och försöka driva sina egna uppfattningar. Vi har haft diskussioner också om frågor som inte direkt gällt lagreglerade företeelser.

Jag tycker att det principiellt är utomordentligt viktigt att organisationerna inte heller förhandlingsvägen försöker sätta sig över lagen i olika sammanhang. Trots allt – det har statsrådet sagt i sitt svar också – kan avvikelserna göras inom ganska vida ramar. Man kan däremot gå till förarbetena och få klart för sig att det inte får gå till så här.

Man kan ställa frågan: Hur hade situationen varit om arbetsgivare och arbetstagare varit överens om principen att utesluta dem som inte är fackligt anslutna? Jo, givetvis hade den enskilde då haft möjlighet att pröva sin sak inom ramen för de givna lagarna – men vilken styrka har en enskild löntagare i en kommun eller ett företag, om han har både facket och arbetsgivaren emot sig när han skall pröva sin sakliga rätt enligt de givna lagarna? Och hur skulle det se ut t. ex. i ett Fondsverige, där det här förhållandet är ännu mer markant när det gäller ägare och fackliga företrädare?

Det är utifrån detta synsätt som jag tycker att frågan är så viktig. Och jag vill än en gång fråga statsrådet om statsrådet är beredd att klart säga ifrån att det inte får gå till så här. Här måste vi se till att man även så att säga ur förhandlingsposition är beredd att följa andan i lagstiftningen. Den svage blir i annat fall den som inte är organiserad, och enligt min uppfattning har de fackliga organisationerna som en ganska viktig uppgift att ta hänsyn till dem som är svaga i samhället.

Anf. 22 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! Jag lämnade riksdagshuset ganska sent i natt, vid halvtolv-tiden. Ett av de sista inlägg som jag hörde i debatten, var det som hölls av en av Göte Jonssons partikamrater. Det var ett häftigt angrepp på fackföreningsrörelsen. Tyvärr tycks det vara en av de käraste sysselsättningarna nu att i mycket svepande formuleringar göra angrepp på fackföreningsrörelsen. Jag tycker att det är beklagligt att Göte Jonsson nu sällar sig till den kritiken.

*Om prissättningen
på elektricitet från
kärnkraftverk*

Vad är det han menar när han säger att fackföreningarna nu söker ta lagen i egna händer? Om man framför sådana allvarliga anklagelser måste man ha väldigt starka grunder för det. Såvitt jag vet finns det inte exempel på detta i verkligheten.

Jag förstår inte heller de följdfrågor som ställs till det här svaret. När det gäller frågan om kollektivavtal som skulle gå ut på att slå ut oorganiserade arbetstagare, är lagen på den här punkten helt entydig och helt klar: Sådana avtal har ingen rättslig verkan. Den enskilde har i det här fallet starkaste tänkbara skydd. Och jag kan försäkra att när löntagarfonderna har fungerat ett tag i det här landet kommer arbetstagarna att ha upplevt att inte ett dugg förändrades på den här punkten, men på en massa andra punkter i samhället blev det litet bättre för arbetstagarna – inte tvärtom.

Anf. 23 GÖTE JONSSON (m):

Fru talman! Först hoppas jag att löntagarfonderna egentligen aldrig skall få chansen att fungera någon längre tid i samhället. Men det är väl någonting som vi får återkomma till.

Statsrådet sade att hon inte förstår vad jag menar, när jag angriper de här företeelserna. Hon sade också att vi moderater skulle vara negativa till facklig verksamhet.

Jag har tidigare sagt – inte i den här plenisalen, men i den vi var i tidigare – att jag själv har varit fackligt engagerad och att jag inte är negativ till facklig verksamhet. Moderata samlingspartiet är inte negativt till facklig verksamhet. Men vi menar att facklig verksamhet måste äga rum inom ramen för vad som är avsett för facklig verksamhet, och på den här punkten har vi skilda uppfattningar.

Då måste vi få ge kritik när vi anser att facket går för långt. Jag tycker att statsrådet själv har belagt vad jag menar, när det nu märks klara tendenser till att man från vissa fackliga håll försöker ta lagen i egna händer. Statsrådet säger själv att lagen är solklar, men ändå för en facklig organisation i samband med förhandlingar fram tankegångar och krav som strider mot lagen på denna punkt. Det kan jag inte tolka på annat sätt än att det är något som jag redovisade tidigare, nämligen tendenser till att man försöker ta lagen i egna händer.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på fråga 1983/84:93 om prissättningen på elektricitet från kärnkraftverk**Anf. 24 Statsrådet BIRGITTA DAHL:**

Fru talman! Pär Granstedt har frågat mig om jag är beredd att vidta åtgärder mot den enligt Pär Granstedt nu aktuella dumpningen av priset på kärnkraftscl.

Statens vattenfallsverk har nyligen beslutat om en ny högspänningstariff

Torsdagen den
24 november 1983

*Om prissättningen
på elektricitet från
kärnkraftverk*

fr. o. m. år 1984. Beslutet har fattats efter överläggningar med bl. a. Svenska kommunförbundet och Sveriges Industriförbund och efter samråd med statens pris- och kartellnämnd. Tariffen gäller i fem år. Prisökningen under år 1984 är 4 %. Tariffnivån under åren därefter är beroende av vissa prisklausuler. Enligt vattenfallsverket kommer elprisets utveckling under 1980-talet att ligga under eller i nivå med inflationen.

Vattenfallsverkets tariffer fastställs av verket och inte av regeringen. Vid utformningen av vattenfallsverkets högspänningstariff har enligt vad jag har inhämtat en utgångspunkt varit verkets totala kostnadsbild. Häri ingår givetvis också kostnaderna för att producera elektrisk kraft i kärnkraftverk.

Statsmakterna har fastställt avkastningskrav för vattenfallsverket. Hittills har verket uppfyllt fastställda avkastningskrav. Någon sänkning av avkastningskravet har inte aktualiserats.

Regeringen har i olika sammanhang, senast i proposition 1983/84:40 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m. m., deklarerat sin målsättning att nedbringa den svenska inflationstakten till 4 % under år 1984. Jag kan konstatera att beräkningarna bakom vattenfallsverkets högspänningstariff utgår från bl. a. denna målsättning.

Anf. 25 PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Jag ber att få tacka statsrådet Birgitta Dahl för svaret på min fråga.

Jag tycker att svaret ger en ganska glättad bild av verkligheten. Vi vet att de taxor som man har fastställt i vattenfallsverket i utgångsläget med nöd och näppe täcker produktionskostnaderna i de nyaste kraftverken, dvs. kärnkraftverken. Därefter får man räkna med en successiv sänkning av realpriset på kraften under den femårsperiod som det är fråga om. Även om regeringen fortfarande hoppas på att inflationen nästa år skall bli 4 %, är sannolikheten för en genomsnittsinflation nästa år på 4 % trots allt mycket liten. Det rör sig alltså om en realprissänkning.

Den här taxan har också utlöst protester från andra kraftbolag, som tvingas följa med i Vattenfalls prispress och som får ekonomiska svårigheter av den anledningen. Förmodligen är den här taxesättningen företagsekonomiskt riktig, från Vattenfalls sida. Kärnkraftsutbyggnaden har lett till en situation där vi har överskott på el med betydande avsättningssvårigheter. Eftersom de fasta kostnaderna i kraftverken är mycket stora och de rörliga kostnaderna relativt låga, är det lönsamt att sälja kraften även om man inte får full kostnadstäckning – så länge man åtminstone får täckning för de rörliga kostnaderna.

Även om prissättningen alltså kan motiveras företagsekonomiskt, är det naturligtvis inte likgiltigt ur energipolitisk synvinkel hur den sker. Vad som händer när man på detta sätt dumpar kraft på marknaden – jag hävdar att det uttrycket är korrekt – är att man bygger upp ett elberoende. Konsumenterna vänjer sig vid att kunna använda elektrisk kraft till en mycket låg kostnad. Man ökar konverteringen till elvärme. Man satsar på olika andra sätt på att använda elektrisk kraft. Vi får alltså ett ökat elberoende.

Dessutom försvåras hushållningsinsatser. Åtgärder för att spara energi blir naturligtvis mindre lönsamma ju lägre elpriset är. Vidare blir det svårare att introducera alternativa energikällor, som måste få täckning inte bara för sina rörliga kostnader utan också för investeringskostnaderna.

Detta har sammantaget, fru talman, medfört att Vattenfalls prispolitik är ett hot mot kärnkraftsavvecklingen. Regeringen har ansvaret för att säkerställa kärnkraftsavvecklingen. Mot den bakgrunden är den likgiltighet inför problemen som svaret vittnar om förvånande och oroväckande.

Anf. 26 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Får jag först konstatera att Pär Granstedts intresse för dessa frågor, trots det nu något höga tonläget, inte har gett mig intryck av att vara särskilt stort. Frågesvaret har försenats mer än en månad, därför att Pär Granstedt flera gånger har meddelat att han inte har haft tid att ta emot svaret på överenskommen tid. Dessutom grundar sig Pär Granstedts inlägg på flera punkter på fullständigt felaktiga uppgifter.

Produktionskostnaderna när det gäller de senast byggda kärnkraftsblocken rör sig om 14–15 öre/kWh. Det är svårt att beräkna kostnaderna för de två block som ännu inte tagits i bruk och innan tillstånd över huvud taget har givits. Men de beräkningar som man nu kan göra tyder på att kostnaderna blir 17–18 öre/kWh.

Jag vill framhålla att priset enligt Vattenfalls högspänningstariff ligger på 15–20 öre. Det täcker alltså väl in kostnaden för kärnkraftselen. Dessutom: Om man i stället för kärnkraftsel skulle behöva ta i bruk våra oljekondensverk i Stenungsund eller i Karlshamn, vilka nu inte behöver användas, skulle produktionskostnaderna där ligga på 30–35 öre. Det är alltså långt ifrån fråga om någon dumpning av kärnkraftsel, utan tvärtom fråga om att pressa priset till nytta för konsumenterna på ett sådant sätt att det väl täcker kostnaderna, och det utgör ett bättre alternativ än att man tar i bruk våra oljekondensverk.

Anf. 27 PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Först till frågan om mottagandet av svaret. Verkligheten är den att jag har fått erbjudande om två tidpunkter under den gångna tiden. Det råkar vara så att även riksdagsmän kan ha besvär med sina almanackor. Statsrådet har ju alltid övertaget, det är statsrådet som väljer vilken tid man skall erbjuda riksdagsmannen att ta emot svaret. Det kan inte alltid vara så att vi har tid vid de tillfällen det finns hål i statsrådets almanacka. Det tycker jag att man skall ha förståelse för. Jag är litet förvånad över att Birgitta Dahl åberopar detta problem i debatten. Det tyder på en viss brist på sakargument, måste jag säga.

Bristen på sakargument visas också när Birgitta Dahl skall räkna på energipriser. Jag har här uppgifter från Vattenfall om tariffen för nästa år. Den är för 130 kilovolt spänning 15,5 öre exkl. skatt. Av det är 1 öre distributionskostnad. Kvar är 14,5 öre. Produktionskostnaden i kärnkraftsverken ligger omkring 14,5 öre, enligt uppgifter från Vattenfall, och det kan möjligen pressas ner mot 14 öre. Det innebär att man egentligen inte har

*Om prissättningen
på elektricitet från
kärnkraftverk*

Torsdagen den
24 november 1983

*Om prissättningen
på elektricitet från
kärnkraftverk*

någon marginal alls. Detta är utgångsläget. Det var precis som jag sade i min replik, nämligen att man i utgångsläget med nöd och näppe täcker produktionskostnaden. Till detta kommer att man har en taxekonstruktion som man själv marknadsför som innebärande reella sänkningar successivt under femårsperioden. Det måste, som jag ser det, innebära att man kommer att underskrida dessa produktionskostnader under femårsperiodens lopp. Den bedömningen har man uppenbarligen också gjort i andra kraftbolag, vilka menar att den här prispolitiken skapar problem. Jag tycker att det hade varit naturligt om Birgitta Dahl hade sett med allvar på de energipolitiska konsekvenserna av att man på detta sätt pressar priset på el för att få ut så mycket el som möjligt, dvs. bygga upp största möjliga elberoende. Men det ser man tyvärr inga tecken på från statsrådets sida.

Anf. 28 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Med våra tider förhåller det sig inte riktigt som Pär Granstedt vill göra gällande. Efter betydande jämkningar oss emellan kom vi fram till tider vilka Pär Granstedt därefter ändrade vid ett par tillfällen, därför att andra, tydligen viktigare, uppgifter kom emellan. Det är i realiteten bara ett mått på hans intresse för den här frågan.

Sedan till sakfrågan: Vi har i det här landet haft en folkomröstning, vars resultat vi har kommit överens om att fullfölja. Det innebär att vi kommer att utnyttja kärnkraften under en övergångsperiod, bl. a. för att minska vårt oljeberoende och för att avveckla kärnkraften för framtiden.

Vi har alltså även varit överens om att kärnkraften skall utnyttjas för att minska oljeberoendet och för att pressa samhällets, industrins och hushållens kostnader för energi. Det är en utomordentlig tillgång för Sverige att vi har den lägsta elkostnaden bland industriländerna för såväl industrin som hushållen – en tillgång som det gäller att ta till vara.

Regeringens strategi, som vi nu arbetar med, är att se till att vi kan använda den billiga kärnkraftselen på ett sådant sätt att vi också klarar avvecklingen, dvs. får flexibla och utvecklingsbara system för uppvärmningen samt för industrins behov. Vi arbetar med stor kraft för att fullfölja den strategin och har bl. a. i flera propositioner till riksdagen redovisat hur denna strategi bör utformas. Vi återkommer med ytterligare förslag, t. ex. när det gäller den kommunala energiplaneringen. Jag hoppas att centerpartiet och Pär Granstedt då kommer att stödja de förslag som vi lägger fram för att vi skall kunna utnyttja kärnkraftselen på ett riktigt sätt med hänsyn till folkomröstningsresultatet i dess olika avseenden.

Anf. 29 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får erinra om de debattregler som gäller för fråga.

Anf. 30 PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Folkomröstningen innebar inte bara att vi skall använda kärnkraften utan också att vi skall avveckla den. Hade det varit så att kärnkraftselen bara ledde till att man ersatte olja med el, då hade problemet

inte varit så stort. Men vad som nu händer med den prispolitik som Vattenfall för – och tydligen med regeringens goda minne – är att man försvårar energihushållningsinsatser och försvårar introduktion av nya energikällor, som skall klara vår långsiktiga energiförsörjning. Därmed försvåras också kärnkraftsavvecklingen.

Det borde vara naturligt för regeringen att försöka säkerställa att prispolitiken inte får dessa konsekvenser. Men jag tycker mig inte märka någon vilja från regeringens sida i den riktningen.

Anf. 31 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Kärnkraftsavvecklingen säkerställs genom en riktig elanvändningspolitik och genom den satsning på investeringar i ny teknik som vi med stor beslutsamhet har genomdrivit under det här året och för vilken vi har föreslagit ett nytt program av betydligt större omfattning än vad någonsin någon borgerlig regering med centerns medverkan åstadkom under de gångna sex åren. Att genomföra den politiken utesluter på intet sätt att vi försöker hålla priset på el nere, liksom priserna på andra nyttigheter i människors vardagsliv. Och priset fastställs ju genom en sammanvägning av priset på vattenkraftsel, kärnkraftsel och den oljekondensel som vi skall försöka undvika. Det är därför angeläget att vi håller elpriset nere, samtidigt som vi med andra metoder ser till att klara kärnkraftsavvecklingen.

Anf. 32 PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Ett uttalande kan jag instämma i – att kärnkraftsavvecklingen säkerställs genom riktig elanvändningspolitik. Det var det bästa som statsrådet har sagt i den här debatten, tycker jag.

Frågan är bara om det är en riktig elanvändningspolitik med hänsyn till kärnkraftsavvecklingen att dumpa elpriserna så att vi blåser upp ett, vill jag påstå, i stora drag onaturligt elberoende. Det innebär alltså att man använder el till en mängd ändamål där lika väl andra insatser skulle kunna göras, och att man avstår från att vidta hushållningsåtgärder därför att el är så billig.

Jag tycker att det borde vara ganska enkelt att inse att man genom att på detta sätt försvåra för alternativa energikällor och för hushållningsåtgärder också försvårar en framtida kärnkraftsavveckling. Det är egentligen inte någon särskilt konstig matematik i detta.

När man dessutom i praktiken avpassar prissättningen så att man låter vattenkraften subventionera kärnkraften – för det är förmodligen det som det blir fråga om – är det mycket allyarligt. Det borde vara naturligt att se till att i första rummet prioritera hushållningsinsatser och användning av inhemska energikällor – det som vi långsiktigt skall leva på.

Anf. 33 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får än en gång erinra om de debattregler som gäller för fråga.

Anf. 34 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Jag vill bara konstatera att Pär Granstedt bygger sina inlägg på felaktigheter. Det förekommer inte någon dumpning av kärnkraftselen. Det framgick av såväl Pär Granstedts som mina beräkningar, vilka är hämtade från samma källor och därför överensstämmande, att den tariff som tas ut täcker kostnaden även för kärnkraftselen.

Vidare är det på intet sätt ett hinder för utnyttjande av ny teknik. Tvärtom förhåller det sig så, vill jag erinra Pär Granstedt om, att värmepumparnas framgångar i Sverige beror på att vi har så låga elpriser. I USA, där elpriset är flera gånger högre, kan värmepumparna inte konkurrera på marknaden i dag. Det finns många fler liknande exempel som jag skulle kunna anföra.

Anf. 35 PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Jag har två gånger talat om vilken beräkning jag har gjort för att komma fram till att det är fråga om dumpade elpriser, nämligen att man i utgångsläget har nått och jämnt kostnadstäckning och sedan sänker rejält. Det har inte Birgitta Dahl förnekat, och då borde vi kunna vara överens om att man tar ut underpriser under hela kontraktperioden.

Sedan är ju värmepumpen ett unikt exempel, eftersom den drivs just med el. Däremot drivs inte torv med el. Flis drivs inte med el. Vindkraft drivs inte heller med kärnkraftsel utan producerar el. Det är helt klart att alla insatser av den typen bromsas genom de låga elpriserna. Likadant är det i fråga om energisparande åtgärder. De bromsas också. De gynnas inte heller av låga elpriser.

Anf. 36 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Om Pär Granstedt hade läst litet längre i Vattenfalls beskrivning av hur deras tariffer beräknas, skulle han ha funnit att de vid behov kommer att räknas upp enligt en viss prisklausul. Därigenom täcks det påstående in som Pär Granstedt har gjort och som fortfarande är felaktigt.

Vindkraften kan tillgodoräkna sig precis samma sak som annan nytillkommande kraftproduktion, nämligen att vi kan hålla ett genomsnittligt lågt elpris här i landet därför att vi har tillgång till gammal vattenkraft. Om gammal vattenkraft subventionerar något, så är det vindkraft och annan ny typ av kraftproduktion, där kostnaden är mer än dubbelt så hög som för kärnkraftsproduktionen, kanske tre gånger så hög.

Även den vattenkraftsutbyggnad som vattenkraftsberedningen har föreslagit kommer att vara dyrare än kärnkraftsproduktionen i de senast byggda verken och kommer att behöva subventionering för genomsnittspriset av den äldsta vattenkraften.

Anf. 37 PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Jag har läst om prisklausulen. Jag har ett antal gånger under debatten också nämnt prisklausulen och konstaterat att den inte motsvarar inflationen utan innebär realprissänkningar. Låt oss alltså vara på det klara med att jag även räknat med prisklausulen i mina bedömningar.

Sedan är det intressant att notera att Birgitta Dahl ändå antydningvis tänker sig att vattenkraften subventionerar andra kraftslag. Det är väl precis vad som händer också med kärnkraften, att vattenkraft går in där och verkar subventionerande.

Jag tycker också att det finns anledning att sätta ett litet frågetecken när det gäller kärnkraftens verkliga pris. I Sverige räknar man med ungefär 1,5 öre per kWh för att klara slutförvaring, destruktionskostnader och sådana saker. I USA räknar man numera med 1 cent per kWh, dvs. mellan 7 och 8 öre. Skulle vi ställa samma höga krav i Sverige, skulle kostnadsbilden bli en helt annan.

*Om upprustning av
Rommehedslägrat*

Anf. 38 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Fru talman! För det första har Pär Granstedt fortfarande inte bevisat på vilket sätt det skulle vara fråga om dumpning.

För det andra är den avgift som tas ut på kärnkraftsel för avfallshanteringen inte ungefär 1,5 öre. Den är 1,7 öre, och det har föreslagits en höjning till 2,1 öre. Vi får se vad regeringens ställningstagande blir.

Dessutom finns det ett förslag i oljeersättningspropositionen om att vi skall ta ut en avgift av ytterligare 0,2 öre på kärnkraftselen för att finansiera kostnaderna för bl. a. energiforskning. Jag hoppas att centerpartiet kommer att stödja det förslaget.

Anf. 39 PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Börjar vi inte diskutera petitesser om vi diskuterar ifall det skall vara 1,5 eller 1,7? Jag gjorde en liten avrundning – jag ber om ursäkt för det; låt oss säga 1,7 öre i dagsläget som bedömning av vad kärnkraftens kostnader innebär. Med de pålägg som Birgitta Dahl här talar om kommer man alltså högre än de 14 eller 14,5 öre som det i dag är fråga om.

Skulle vi utgå ifrån de kostnader för slutförvaring och liknande som man räknar med i USA, kommer den här priskalkylen att spricka fullständigt. Jag tror det finns anledning att se om inte de amerikanska bedömningarna av dessa slutkostnader är riktigare än de svenska.

Det finns alltså anledning att sätta en rad betydande frågetecken för de kostnadsberäkningar som i dag görs för kärnkraftsproduktionen.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på fråga 1983/84:150 om upprustning av Rommehedslägrat

Anf. 40 Försvarsminister ANDERS THUNBORG:

Fru talman! Mot bakgrund av att riksdagen 1974 beslutade att Rommehedslägrat av kulturhistoriska skäl skall bevaras har Bengt-Ola Rytting frågat mig om jag är beredd att ta initiativ för att snarast få en upprustning av lägrat till stånd.

I sitt beslut uttalade riksdagen 1974 (FöU 1974:27, rskr 1974:308) att det "

hög grad är motiverat att försöka bevara lägret för framtiden". Försvaret borde därvid inte längre kvarstå som huvudman. Utskottet pekade på att stiftelseformen kunde vara lämplig.

Regeringen uttalade år 1975 att den var beredd att medverka till att lägret gavs en annan användning och uppdrog åt länsstyrelsen i Kopparbergs län att utreda frågan.

Ett omfattande utredningsarbete har bedrivits, där många olika förslag till lösningar har undersökts. Det finns nu ett färdigt förslag från länsstyrelsen.

Ärendet är under beredning i regeringskansliet, och jag avser att redovisa mina ställningstaganden i frågan i budgetpropositionen.

Anf. 41 BENGT-OLA RYTTAR (s):

Fru talman! Jag tackar försvarsministern för det snabba svaret på min fråga. Jag hoppas att förslaget i budgetpropositionen kommer att innebära att Rommehedslägre rustas upp med det snaraste. Det finns flera skäl till att det bör göras nu. Dels har Kopparbergs län den största byggarbetslösheten i landet f. n. och framtidsutsikterna är inte heller ljusa. Vidare har vi det kulturhistoriska värdet av Rommehedslägre, som försvarsministern också understrukit här. Det är stor enighet om att lägret bör bevaras och komma till användning.

Riksdagen behandlade denna fråga senast 1974. Det vore önskvärt om vi inte behövde se fram emot ett tioårsjubileum, utan att åtgärder blir av så snart som möjligt.

Rimligen borde försvarsministern ta kontakt med landstinget och Borlänge kommun. De har enats om en lösning för att kunna driva lägret i framtiden. Det är naturligtvis en fråga om pengar, och det är inte gott om sådana i dessa tider. Men det kommer aldrig att bli bättre tillfälle att rusta upp Rommehedslägre, och det kommer aldrig att bli billigare.

Anf. 42 Försvarsminister ANDERS THUNBORG:

Fru talman! Länsstyrelsens förslag innebär att lägret skall användas för kurs- och konferensverksamhet. Denna verksamhet skall enligt förslaget drivas av en stiftelse, där Kopparbergs läns landsting och Borlänge kommun skall vara huvudintressenter.

En förutsättning för förslaget är att lägret byggs om av staten för ca 35 milj. kr., innan det överlämnas till stiftelsen samt att staten tillskjuter bidrag för inledande driftunderskott.

Det är således rätt långtgående krav man ställer på staten. De måste naturligtvis vägas in i det totala ekonomiska sammanhanget.

Anf. 43 BENGT-OLA RYTTAR (s):

Fru talman! Det är långtgående ekonomiska krav, men vi befinner oss ändå i den situationen att staten får gå in med mycket pengar för att klara sysselsättningen i länet. Det är då rimligt att detta mycket arbetsintensiva objekt kommer till stånd.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1983/84:178 till trafikutskottet

1983/84:179 och 180 till näringsutskottet

1983/84:181 till trafikutskottet

1983/84:182–185 till näringsutskottet

1983/84:186 till trafikutskottet

1983/84:187 och 188 till näringsutskottet

1983/84:189–191 till finansutskottet

11 § Fortsattes behandlingen av arbetsmarknadsutskottets betänkanden

1983/84:3–5 (forts. från prot. 31).

Anf. 44 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

När det gäller betänkandena 3 och 4 har överläggningen avslutats. När det gäller betänkande 5, om medbestämmandefrågor m. m., fortsätter överläggningen.

Medbestämmandefrågor m. m. (forts.)

Anf. 45 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Fru talman! År 1976 tillkom MBL. Den tillkom för att den grundläggande motsättningen mellan kapital och arbete under 1960-talet och 1970-talets första år på ett dramatiskt sätt blottlades.

Utifrån det kapitalistiska systemets nödvändiga behov av vinstmaximering är rätten till arbete, en rättvis fördelningspolitik och demokrati på arbetsplatserna någonting ogörligt. I den dåvarande socialdemokratiska politiken förespeglades att MBL skulle utgöra kronan på verket i arbetslivets förnyelse och skulle ta bort delar av kapitalismens avarter.

Olof Palme sade när man beslutade om MBL att det var den största reformen sedan införandet av den allmänna rösträtten. Den hårt uppumpade illusionsballongen punkterades bara ett år därefter. I krisens Sverige visade sig MBL vara en papperstiger när den skulle användas.

Vad har det då blivit av medbestämmandelagen? I dess 32 § förutsattes ju att man skulle teckna utvecklingsavtal. Nu är ett utvecklingsavtal tecknat, ett avtal där arbetarna saknar alla partsrättigheter. Enbart klassarbete under kapitalets ledning står att finna i det avtalet.

Fackets roll har under de här åren förändrats. Man har delat upp facket i två kategorier – de som är indragna i MBL-arbetet och de som står utanför. Medlemsdemokratin undergrävs genom MBL-systemets samarbetsorgan.

Vad är då utvecklingsavtalet?

Som vi från vpk hela tiden har sagt går utvecklingsavtalet i SAF:s fotspår. Jag citerar ur avtalets huvudsammanfattning: "SAF, LO och PTK vill med detta ramavtal ge uttryck för den viljeinriktning som parterna är överens om

Torsdagen den
24 november 1983

*Medbestämmande-
frågor m. m.*

när det gäller att utveckla företagens effektivitet, lönsamhet och konkurrenskraft och skapa förutsättningar för sysselsättning, trygghet och utveckling i arbetet." Som kommentar vill jag säga att den här viljeinriktningen framställs som helt konfliktfri. Vidare kan jag citera ur avtalet: "Effektiviseringsprocessen kräver en aktiv medverkan från alla som arbetar i företagen, dvs. ledning, anställda och fackliga företrädare."

Den här typen av citat kan mångfaldigas. Alla utgår från att det är kapitalets ledningsprincip som skall gälla. SAF:s mål är att sy in facket i företagets organisation. I avtalet står klart: "En annan form för medbestämmande är att fackliga företrädare på olika nivåer medverkar i företagets ordinarie linjeorganisation."

Erinrar vi oss då Svenska arbetsgivareföreningens målsättning före MBL:s tillkomst, så var det ökad produktivitet och effektivitet, arbetstillfredsställelse och intresse i balans. Nu har de kommit med. Man har sytt in företaget i intressebalansen. Det betyder att fackföreningens medlemmar kommer att ha mycket litet inflytande över vad som händer i linjeorganisationen; där sitter företrädarna.

Utvecklingsavtalet ger en skrämmande vy. Man kan se på det järnbruksavtal som tecknats på Metallsidan, Produktivitetsfrämjande åtgärder. Där fortsätter man klassarbetet i än mer avancerad form. En del brukar beteckna den här typen av avtal som "den svenska japaniseringen".

Därmed har alltså SAF fått igenom sin strategi. Den har gått hem, och man har ställt fackföreningens aktionskraft åt sidan. Men det är inte så att detta är någonting som accepteras rakt upp och ner av fackföreningens medlemmar. Nej, nu när man har gått igenom utvecklingsavtalet undan för undan i konferenser, är det bestående intrycket även i fackförbundspressen att man är mycket besviken på utvecklingsavtalet. Detta ger den fackföreningsaktive ingenting i handen, när han vill utverka arbetarnas rätt på sin arbetsplats.

Vi skall komma ihåg att i kombination med denna utveckling driver SAF frågan om chefsrollen, som inte minst moderaterna från den här talarstolen talar sig varma för. Man säger att chefsrollen skall få en ny innebörd. Man skall "hissa upp" chefens situation. Vad är då syftet? Jo, chefen skall ha hand om företagets övergripande policy, och det är hans uppgift att motivera effektivitet och lönsamhet för alla anställda och försöka sätta upp morötter för de anställda att jobba för företagets mål. Det är den målsättningen den nya chefsrollen egentligen har.

Medbestämmandelagen i dagens samhälle ingår i en socialdemokratisk strategi från början av 1970-talet om arbetslivets förnyelse. Den andra delen i denna politik var ekonomisk demokrati.

Ser man på vad MBL har gjort för arbetarklassens kamp för att klara dagens och morgondagens problem, kan man se att den är inget nämnvärt stöd för att klara sysselsättningen.

Inga investeringar kan tvingas fram den vägen – kapitalet har i dag fullt med likvida medel, så via MBL tvingas det inte fram några pengar. De regionala satsningarna kan inte ske via denna möjlighet, och utlandsinvesteringarna kan knappast stoppas. I fördelningspolitiskt hänseende är inte

heller MBL och dess paragrafer till någon större hjälp. Det har varit sju år av reallönesänkningar. Arbetsmiljösatsningar kan man inte tvinga fram, fast det är många fackföreningar som vill satsa mycket hårdare på den sidan, och detsamma gäller införande av prestationssystem. MBL ger inte heller facket den maktposition som man förespeglade från början. Vi har haft nedläggningsvägen, totalt utan hjälp av MBL. När man förhandlat färdigt är det fortfarande företaget som beslutar – i gammal § 32-anda. Vid permitteringar och avskedanden gäller samma sak. När det gäller ny teknik är det också samma sak. Man har bara utvecklingsavtalet, MBL:s förlängning, att lita till. Inflytande över vilken teknik som skall anskaffas och hur den skall användas bromsas effektivt av arbetsköparna, som t. o. m. arbetarskyddsstyrelsen hindrar att skapa ett paraply i fråga om hur tekniken får användas i säkerhetsfrågor.

Illusionen om ekonomisk demokrati som komplement till MBL har väl också avslöjats. De urvattnade löntagarfonderna är kronan på verket, som skulle förverkliga denna politik. Den oerhörda maktkoncentration som har avslöjats gör fonderna ingenting åt. Efter 1990 är det ju stopp, och fonderna har det året inte större värde än börsvärdet på Volvo i dag.

I perspektivet av dessa två reformer får man väl säga att MBL har gjort ett ganska stort fiasko i förhållande till att man 1976 sade att detta var av lika stort värde som den allmänna rösträttsreformen.

Vpk krävde redan 1976 avgörande förändringar i MBL. Vi krävde demokratiska rättigheter på arbetsplatserna. Det var först och främst utvidgad förhandlingsrätt och informationsrätt i alla frågor utan undantag. Det skulle även gälla på koncernnivå. Det skulle inte heller vara möjligt att belägga information med sekretess. Det skulle finnas en lagstadgad strejkrätt, både på lokal och på central nivå. Arbetsköparna skulle inte heller kunna tillgripa lockoutvapnet.

Vi föreslog också vetorätt för fackföreningarna i det dagliga arbetet. Vetorätten skulle gälla vid företagsnedläggelse, rationaliseringar, avskedanden och omplaceringar, i alla entreprenadfrågor – inte bara den begränsade del som vetorätten i dag omfattar – samt i data- och rationaliseringsfrågor.

Vi krävde också att fackföreningarna skulle ha rätt att anordna möten på betald arbetstid, alltså på ordinarie arbetstid och inte som nu, enligt utvecklingsavtalet, på övertid.

Vi krävde, och kräver i vår motion i år, att forskare skall få anlitas på arbetsplatserna för att utföra uppdrag åt fackföreningarna.

Dessa krav tillgodoses inte i det utvecklingsavtal som vi i dag har och är därför lika aktuella som tidigare. Dessa rättigheter för fackföreningarna förespeglades vi 1976. Jag funderar över hur socialdemokrater som var med då känner sig när de i dag jämför de uttalandena och den verklighet som nu råder när det gäller förhandlingsrätten och fackföreningarnas maktposition och möjligheter att göra sig gällande på den enskilda arbetsplatsen. Vilken hjälp har de av lagstiftningen?

Arbetsmarknadsutskottet säger att vpk-yrkandena betyder en långtgående omgestaltning av det rättsliga systemet. När nu regeringspartiets repre-

sentanter skriver under på detta ställer jag mig frågan: Är ni över huvud taget inne på att ge fackföreningarna det understöd som behövs för att de skall kunna hävda sig mot allt aggressivare arbetsköpare och företrädare för dagens högerpolitik? Eller skall regeringspartiet fortsätta att huka sig inför den politiska högervågen?

Vi har, inte minst i debatten om detta ärende, fått höra att vi nu måste anpassa oss efter de nya ekonomiska och tekniska förhållandena, dvs. vi skall anpassa oss efter den internationella kapitalistiska krisen. Jag återgav här en fundering från Sonja Rembo.

Vad betyder då detta att vi skall anpassa oss? Jo, vi skall tillåta lönsamhet, stora bolagsvinster, börsvinster, en ohämmad exportinriktning och en lönedepressning. Ny teknik skall användas oavsett hur den långsiktigt inverkar på arbetsmiljön. Jag påminner här om att arbetarskyddsstyrelsens ledning inte ens fått till stånd ett paraplyavtal om teknikens användning. Det sätter sig SAF och arbetsgivarorganisationerna emot. De arbetande skall, enligt moderat politik, betala priset.

Alf Wennerfors sade i en tidigare debatt att vinster och bra företag var tryggheten. Men vilken trygghet, när man ser denna aggressiva kapitalism? Moderaterna talar samtidigt om den enskildes rätt. Det gäller, väl att märka, kapitalistens rätt – inte den enskilde arbetarens rätt mot kapitalisten. Arbetarna får aldrig rätt, för de äger ingenting. Arbetarna skall klämmas åt.

Svenska arbetsgivareföreningen och de borgerliga utnyttjar nu kapitalismens internationella kris till sin fördel. Vi skall acceptera arbetslöshet, att fördelningspolitiken blir ännu mer orättvis och att makten ligger i ett fåtals händer. Det är det budskap som vi möter.

För att man skall kunna bekämpa denna högerpolitik krävs det att arbetarrörelsen har en självständig ideologi och att de fackliga organisationerna inte låter sig fångas upp av systembevarande åtgärder. Sådana ger bara ett illusoriskt medinflytande. Priset är att man accepterar kapitalägarnas fortsatta herravälde. Kapital och arbete kan inte försonas, annat än till priset av arbetarnas underkastelse. Arbetarklassen måste ta upp en självständig kamp med självständiga mål. Dess mål, intressen och värderingar är kvalitativt annorlunda än kapitalets, och det är dessa alternativa, annorlunda och socialistiskt inriktade strävanden som MBL och ett fondsystem skulle främja.

Skall nu regeringspartiet även i fortsättningen i vad gäller arbetslivets villkor huka sig inför de attacker som kommer? Om man gör det kommer man i förlängningen att plädера för en falsk försoning mellan kapital och arbete, som innefattas av MBL och utvecklingsavtalet, till direkt nackdel för arbetarklassen i dess kamp för sina närliggande och långsiktiga intressen.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till reservation I och därmed avslag på alla borgerliga reservationer i detta betänkande.

Anf. 46 ANDERS HÖGMARK (m):

Fru talman! Jag har för avsikt att i mitt inlägg begränsa mig till den del av betänkandet som rör medbestämmandet i den offentliga sektorn och därmed

reservationerna 12, 13 och 15.

Det är inget större avsnitt i betänkandet, och det är egentligen inga nya frågor, men de är principiellt utomordentligt viktiga. Det handlar ytterst om vaktsläendet om den politiska demokratin och dess funktions sätt – dess förmåga att fatta beslut och skapa förutsättningar för att lösa problem.

För två år sedan debatterade vi i kammaren gränsdragningsfrågor som rörde MBL kontra den politiska demokratin. Riksdagen fattade då ett beslut om att gränsdragningsfrågorna skulle utredas. Detta beslut var föranlett av ett antal motioner. Kommun- och landstingsförbunden hade fått yttra sig med anledning av dessa motioner, och enhälliga styrelser i dessa förbund hade understrukit vikten av att frågorna skyndsamt utreddes.

Debatten i kammaren illustrerade ganska uppenbart splittringen inom socialdemokratin. Socialdemokratin markerade med sina reservationer en klar pekpinne mot sina bröder i kommun- och landstingsförbundens styrelser.

För ett år sedan hade vi återigen en debatt kring dessa frågor med anledning av några moderata motioner. Då fanns det skäl att till arbetsmarknadsministern ställa frågan när utredningen skulle få sina direktiv och när utredningen skulle kunna komma i gång – den utredning som riksdagen för ett år sedan hade fattat beslut om. Arbetsmarknadsministern meddelade då att hon tillsammans med civilministern, som hade ansvaret för frågorna inom den offentliga sektorn, skulle återkomma.

Man återkom mycket riktigt, ungefär fem månader senare, med en regeringskrivelse, 1982/83:176, där man helt sonika meddelade att regeringen, till skillnad från riksdagen, hade kommit fram till att någon utredning om gränsdragningen mellan de kommunanställdas förhandlingsrätt och den politiska demokratin t. v. inte borde göras.

Jag tycker, fru talman, att regeringens skrivelse vittnar om en viss bristande respekt för beslut fattade här i riksdagen, samtidigt som man återigen gjorde en klar markering mot socialdemokratis egna företrädare i kommun- och landstingsförbunden – de som ändå hade önskat en skyndsam översyn och som rimligtvis, med tanke på att de sitter ganska nära verkligheten, hade en klar uppfattning om problemen.

I motion 1636 av Alf Wennerfors m. fl. understryker vi moderater behovet av att denna utredning, som riksdagen en gång fattade beslut om, kommer till stånd. De argument som vi förde fram för två år sedan och som vann riksdagens bifall äger även i dag sin giltighet. Som skäl för att avstyrka kravet på en utredning anförs utskottet att gränsdragningsfrågorna kan lösas genom avtal. Men det fanns exakt samma möjlighet att lösa dem genom avtal för två år sedan. Det var exakt samma förutsättningar. Det oaktat valde riksdagen att fatta beslut om att en utredning skulle göras. Då, för två år sedan, intog den nuvarande civilministern en framskjuten position inom socialdemokratin i landstingsvärlden, och han sällade sig till uppfattningen att en utredning var nödvändig och önskvärd och att den borde bedrivas skyndsamt. Det behöver inte, fru talman, vara någon skam att byta uppfattning. Det kan kanske vara mer intressant att analysera varför man gör det.

Nr 32

Torsdagen den
24 november 1983

*Medbestämmande-
frågor m. m.*

Torsdagen den
24 november 1983

*Medbestämmande-
frågor m. m.*

Jag vill i anslutning till detta ställa en fråga till Lars Ulander, som skall försvara utskottsmajoritetens uppfattning: Vilken felbedömning gjorde Lars Ulanders partivänner i Kommunförbundet och Landstingsförbundet – de borgerliga företrädarna har samma uppfattning i dag som de hade då – när de trots de avtalsmöjligheter som stod till buds begärde en skyndsam översyn, vilket senare blev riksdagens beslut? Det kan vara intressant för kammaren att få ta del av Lars Ulanders synpunkter på den frågan.

I samma motion av Alf Wennerfors begär vi moderater en översyn av tillämpningen av MBL inom statsförvaltningen. Inte minst tillämpningen inom regeringskansliet bör enligt vår mening bli föremål för en översyn.

1981 konstaterade arbetsmarknadsutskottet i sitt betänkande 1981/82:4 att vissa delar av regeringens förhandlingsskyldighet vad avser propositioner varit mindre ändamålsenliga. Det kunde därför, enligt utskottet, "finnas anledning att i ett längre perspektiv ta upp denna fråga till granskning".

I budgetpropositionen 1982/83:100 aviserade regeringen en översyn av statens förhandlingsråd. Utskottet har tagit fasta på detta, och man utgår då från att det kan bli möjligt att finna lämpliga alternativa organisationsformer för det förhandlingsarbete rådet bedriver.

Fru talman! Det går säkert att finna lämpliga former för förhandlingsarbetet, om regeringen behagar bestämma om det.

Regeringen delar säkert den uppfattning utskottet tidigare framförde, att vissa förhandlingsformer har varit mindre ändamålsenliga. Mot den bakgrunden blir en ganska naturlig fråga till Lars Ulander: Vad är det som har varit mindre ändamålsenligt? Varför vill – eller vågar – inte regeringen genomföra förändringar som kan göra arbetet i regeringskansliet mer ändamålsenligt och som kan underlätta förhandlingsarbetet där?

Socialdemokratin har moderaternas stöd på den här punkten. Om man studerar vår reservation kan man konstatera att det skulle finnas ett brett stöd för förslag till riksdagen i den riktning jag här har talat om.

Utskottet skriver litet mer försiktigt i det nu föreliggande betänkandet:

"— — förändringar i medbestämmandets utformning i regeringskansliet föregås av förhandlingar. Dessa bör vara förutsättningslösa. Det finns därför inga skäl för utskottet att göra några uttalanden om inriktningen av det pågående översynsarbetet."

Det är, fru talman, i sanning en inför regeringsmakten ödmjuk utskottsmajoritet, utan några idéer om på vilket sätt man bör åstadkomma en klarare åtskillnad mellan regeringens funktion som utövare av statsmakten och dess roll som arbetsgivare.

Vi moderater menar att det här krävs ett striktare synsätt. Frågorna om gränsdragning mellan personalinflytandet och den politiska demokratin är inga avtalsfrågor, i vilkas behandling regeringen och personalorganisationerna uppträder som likvärdiga parter. Vi anser att gränsdragningsfrågorna bör regleras i lag, vilket framgår av reservation nr 13. Vid en sådan lagreglering bör förhandlingsskyldigheten från regeringens sida begränsas till de områden där regeringen agerar framför allt i sin roll som arbetsgivare gentemot de anställda.

Jag vill gärna fråga Lars Ulander: Ser Lars Ulander någon principiell skillnad i förhandlingsarbetet när regeringen representerar statsmakten gentemot tredje man och när regeringen har rollen av arbetsgivare gentemot sina anställda? På vilket sätt bör i så fall denna skillnad ta sig uttryck när det gäller hanteringen av propositioner?

Fru talman! Avslutningsvis behandlar utskottet frågan om MBL-förhandlingar i samband med chefstillsättningar. Vår uppfattning är att chefstillsättningarna inom den offentliga sektorn inte skall föregås av förhandlingar enligt 11 § medbestämmandelagen utan endast bli föremål för information. Det finns redan i dag vissa grupper av utnämningar och tillsättningar som i realiteten är undantagna från medbestämmandelagens 11 § och där rättsläget är något oklart. Vi menar alltså att det borde vara till fyllest med en informationsskyldighet från arbetsgivarens sida. Regeringen bör därför enligt vår uppfattning utarbeta förslag till anpassning av lagstiftningen i aktuella delar.

Med detta, fru talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna 12, 13 och 15 i arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 5.

Anf. 47 LARS ULANDER (s):

Fru talman! Arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 5 behandlar som bekant 16 motioner och ger ett par besked som är ganska intressanta. Dels ger betänkandet besked om att vpk inte accepterar den form av lagstiftning som vi nu har på arbetsrättens område, och det har för vpk:s del resulterat i en reservation under rubriken Ett nytt arbetsrättsligt system. Dels ger betänkandet ett besked om moderaternas syn på det nuvarande regelsystemet på arbetslivets område. Av de 15 reservationerna har moderaterna 8 egna och 4 tillsammans med ett eller två av de båda andra borgerliga partierna.

Det kanske inte är så underligt att de båda ytterflankspartierna minst accepterar den balanserade lagstiftning som vi har. Utmärkande för moderaterna är den negativa inställningen till de fackliga organisationerna och deras arbetsmetoder. Jag kan ta några exempel ur reservationerna:

Fackföreningarna försöker genom långtgående åtgärder tvinga in arbetstagarerna i de fackliga organisationerna.

Fackföreningarna utnyttjar den fackliga vetorätten på ett orimligt sätt.

Fackliga organisationer utnyttjar i ökande utsträckning blockadinstrumentet på ett sätt som uppfattas som stötande för rättsmedvetandet.

Fackliga funktionärer tvingar ofta under hot om blockad eller annan stridsåtgärd okunniga arbetsgivare att betala skadestånd.

Det är naturligtvis inte uppscendeväckande att moderaterna och socialdemokraterna har olika uppfattningar i frågor på arbetsrättens område. Tanken med hela denna lagstiftning var ju att arbetstagarerna skulle få ett större inflytande på sina arbetsplatser. Det fick naturligt till följd att arbetsgivarna fick dela med sig av sitt inflytande. Att moderaterna inte har visat någon entusiasm över förskjutningen i inflytandet är endast att konstatera.

Moderaternas reservationer speglar en klar uppfattning om MBL. I boken *Ett friare Sverige med underrubriken Tio unga moderater om en ny politik för ett bättre Sverige* står det att läsa om medbestämmandelagen: Ett stort steg i korporativistisk riktning togs när medbestämmande lagen infördes. Att MBL skapat en bedövande byråkrati och ineffektivitet är i och för sig besvärande. Oviljan att ta hänsyn till den politiska demokratins arbetsvillkor är ändå allvarligare.

En av författarna till den här boken har moderaterna placerat i arbetsmarknadsutskottet.

Fru talman! I går höll Sonja Rembo ett anförande som var rätt anmärkningsvärt. Hon förde fram anklagelser som var ganska otäcka. Anförandet säger kanske mer om Sonja Rembo än om den svenska fackföreningsrörelsen. Sonja Rembo gav uttryck för ett fackföreningshat som jag aldrig har kommit i kontakt med på arbetsgivarsidan. Tydligen är det högsta mode bland moderaterna att överträffa varandra i nedsättande omdömen om facket. Det skulle vara välgörande om centerns och folkpartiets representanter tog avstånd från Sonja Rembos hatfyllda påhopp.

Sonja Rembo bortser från att facket består av enskilda medlemmar, vilkas uppgift är att stödja varandra. Att sätta organisationerna mot medlemmarna är totalt felaktigt. Jag upplever det som en omöjlighet att föra en seriös diskussion med Sonja Rembo i dessa frågor. Jag har bara att säga att det vardagsfackliga arbetet inte har ett dugg med Sonja Rembos redovisning att göra. Det arbetet gäller bl. a. förhandlingar med seriösa företag och motparter, men det finns också mycket företagande – både utanför lagen och i dess utkant – som ställer till mycket elände för de anställda och där de anställda för att inte helt spelas bort måste ha det stöd som fackföreningen ger.

Fru talman! Nu till reservationerna.

Reservation 1 är en gammal bekant och har diskuterats vid flera riksdagsbehandlingar. Utskottsmajoriteten avstyrker vpk:s motion med konstaterandet att vpk:s förslag innebär en i det närmaste total omgestaltning av det nuvarande regelsystemet. Det kan också konstateras att de flesta förslagen i vpk:s motion inte har stöd hos de anställdas organisationer. Att det sedan finns enskildheter i vpk:s motion som bör övervägas ändrar inte majoritetens inställning till vpk:s förslag.

Lars-Ove Hagbergs anförande ger anledning till en liten fundering. Är Lars-Ove Hagberg medveten om att utvecklingsavtalet inte är någon lagstiftning som riksdagen fattat beslut om? Det är ett avtal som tillkommit genom att två parter har förhandlat och kommit fram till ett resultat. Är det då rimligt att den lagstiftande församlingen ger sig in och säger: Ni klarar inte det här, utan detta avtal måste vi upphäva, eftersom det är felaktigt? Jag tror att både kunskapen och förståndet hos de fackliga representanterna är av den arten att man inte behöver gå in med den typen av pekpinna.

I reservation 2 föreslås att ett stycke i betänkandet skall strykas, där utskottet med anledning av vpk-förslag uttalar sympatier för tanken att forskare skall få rätt till tillträde till arbetsplatserna och för förslaget om

skadestånd vid brott mot reglerna om fredsplikt. Det är knappast uppseende-
väckande att utskottsmajoriteten har samma uppfattning som den senaste
arbetsrättsutredningen. Detta fanns också med i föregående års skrivning i
samma ämne.

I reservation 3 behandlas arbetstagarbegreppet. Utskottsmajoriteten kon-
staterar att MBL:s tillämpningsområde skulle minskas om motion 181 skulle
bifallas. Om det finns olägenheter i dagens situation, bör dessa klaras av
avtalsvägen.

Reservationerna 4 och 5 tar upp frågan om medbestämmandets utform-
ning i de mindre företagen. I reservationerna krävs förändringar av nuläget.
Jag hävdar att reservanternas grovt överdriver problemen med att informatio-
nen från företag går till den lokala fackliga organisationen. Det finns olika
uppfattningar om vilken väg som skall användas för att reglera arbetslivet.
En uppfattning som omfattas av arbetsmarknadens parter är att förhand-
lingslösningar är att föredra. Enligt den filosofin borde något lagstiftningsar-
bete inte vara nödvändigt i den aktuella frågan. Parterna har redan kommit
överens om att verka för att klara de frågor som har aktualiserats i
motionerna. Utskottsmajoriteten för sin del slår fast att det måste ankomma
på arbetsmarknadens parter att avtalsvägen ange de lämpligaste formerna
för förhandling och information.

I reservation 6 tar moderaterna upp frågan om negativ föreningsrätt. Nya
arbetsrättskommittén har behandlat denna fråga i sitt slutbetänkande.
Kommitténs slutsats är att lagstiftning inte bör tillgripas i de frågor som
reservationen aktualiserar. Utskottets majoritet delar den uppfattningen.
Att vidta åtgärder som inkräktar på avtalsfriheten är knappast välbetänkt. I
reservationen passar moderaterna på att anklaga de fackliga organisationer-
na för förföljelse av den halva miljon arbetstagare som inte är fackligt
anslutna. Som jag påpekade i början av mitt anförande är detta alltför vanligt
från moderat håll. Det skulle vara välgörande om även moderaterna kunde
acceptera att arbetsmarknadens parter är seriösa organisationer som är till
stor nytta för hela vårt samhälle.

I reservation 7 passar moderaterna på att vädra sitt missnöje med den
fackliga vetorätten vid anlitande av entreprenör. Vetorätten är, som vi alla
vet, omgärdad av regler som ger en enhetlig syn på hur reglerna skall
hanteras. Missbrukas vetorätten kan skadestånd utdömas. Det gäller både
arbetsgivar- och arbetstagarsidan. Nya arbetsrättskommittén ger inte mode-
raternas missnöje sitt stöd. Enligt kommittén finns det ingen anledning att
vidta några förändringar av denna rättsregel. Dessutom har LO/PTK och
SAF i en protokollsanteckning till förhandlingsprotokollet kommit överens
om att utvecklingen på entreprenadområdet skall följas aktivt i det nyinrätta-
de rådet för utvecklingsfrågor.

Reservationerna 8 och 9 behandlar blockadrätten. Liksom i fråga om
vetorätten har nya arbetsrättskommittén gjort en genomgång av de frågor
som tas upp i reservationerna. Kommittén föreslår inga förändringar i den
gällande lagstiftningen. Av utskottsbetänkandet framgår att det pågår en
kartläggning av stridsåtgärder. Det är troligt att en kartläggning kan ge en

Nr 32

Torsdagen den
24 november 1983

*Medbestämmande-
frågor m. m.*

Torsdagen den
24 november 1983

*Medbestämmande-
frågor m. m.*

bättre bild av förhållandena än vad som presenteras i motionen och i reservationerna.

Kravet i reservation 10 är, som utskottet konstaterat, inte längre aktuellt och avstyrks därför av utskottsmajoriteten.

I reservation 11 fortsätter moderaterna de vanliga anklagelserna mot fackföreningarna. Vanligt är nog tyvärr att alltför många avtalsbrott varken uppdragas eller påtalas. I varje fall borde Alf Wennerfors, som är med i utskottet, känna till gången på en tvisteförhandling. För att ett avtalsbrott skall kunna påtalas krävs ett avtal. Under detta avtals löptid kan ingen annan åtgärd vidtas än skadestånd för avtalsbrott. Om arbetsgivarsidan inte accepterar arbetstagaridans tolkning av avtalets innebörd, har arbetsdomstolen att avgöra frågan. Om en arbetsgivare har valt att inte tillhöra en arbetsgivarorganisation, är det ett rimligt krav att denne sätter sig in i de olika avtal som är nödvändiga för ett företags bedrivande.

Reservationerna 12-15 behandlar medbestämmande på den offentliga sektorn. Kravet på att den av riksdagen begärda utredningen skall omfatta hela den offentliga sektorn förs fram i två reservationer. Regeringens skrivelse 176 tar också upp dessa frågor. Där konstateras att någon utredning nu inte kan ge särskilt mycket utöver vad som redan är känt. Utskottsmajoriteten delar denna uppfattning med de argument som utskottet redovisar i betänkandet. Efter konstaterandet att arbetstagarinflytandet inom den offentliga sektorn måste vara underordnat den politiska demokratin, blir slutsatsen att några nya åtgärder inte är nödvändiga förrän det visar sig att avtalsvägen inte är framkomlig.

Vad gäller förhandlingsarbetet i regeringskansliet kommer en översyn av förhandlings- och informationsarbetet att ske.

När det gäller chefställningar gäller också på detta område att avtalslösningarna bör vara ett meningsfullt medel att lösa problemen.

Fru talman! Jag yrkar bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande 5.

Anf. 48 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Fru talman! Det är helt riktigt, Lars Ulander, att vpk inte accepterar nuvarande lagstiftning på arbetsmarknaden. Vi tycker att den är felaktig. Vi kanske tillhör arbetarklassens ytterlighet. Arbetarklassen står mot kapitalet.

Den skenfäktning mellan regeringspartiet och moderaterna som ibland äger rum på arenan kanske inte direkt grundar sig på arbetarklassens och kapitalets objektiva motsättningar, utan har med partipolitiska finter att göra. Men mellan arbetarnas objektiva intressen och kapitalets intressen är det en oerhört stor skillnad. När då Lars Ulander, socialdemokrat, facklig företrädare med god förankring i fackföreningsrörelsen, säger att MBL är en balanserad lagstiftning på arbetsmarknaden, blir man förskräckt. Hur kan MBL egentligen vara till hjälp i frågor som sysselsättning, investeringar i ett företag, miljö och kanske regionalpolitiska satsningar i en stor koncern eller då man vill hindra sådana utlandsinvesteringar i de stora multinationella företagen som är direkt skadliga för sysselsättningen? Det kan inte finnas

någon som helst balans mellan kapital och arbete därvidlag.

Detsamma gäller den fördelningspolitiska sidan. Finns det någon balans när ett avtal på en central nivå har slutits? Nej! Då är de lokala fackliga företrädarna bundna av fredsplikt, även när företagen skall införa ett lönesystem som försämrar arbetarnas villkor. Arbetarna kan inte strejka, för då blir de skadeståndsskyldiga. Man bakbinder den lokala fackliga kampen – genom MBL! Är det balans? Företaget har alla initiativmöjligheter i den delen. Jag kan inte se någon som helst balans i den lagstiftningen mellan kapital och arbete. Och beträffande nedläggningar, permitteringar, avsked och införande av ny teknik gäller samma sak.

Jag är mycket förskräckt över att Lars Ulander inte vill ändra på lagstiftningen på avgörande punkter och kanske komma tillbaka till det han själv sade 1976, att det skulle bli stora förändringar jämfört med dåvarande situation. Men det var väl så, Lars Ulander, att det som sades 1976 var illusionsmakeri, som i dag år 1983 avslöjas genom utvecklingsavtalet – som inte är lag men innebär förhandlingar enligt § 32 i medbestämmandeavtalet. Det är vad det handlar om.

I samband med medbestämmandeavtalet 1976 sade vpk: Detta syftar till ett avancerat klassarbete. Nej, sade socialdemokratin, det gör det inte alls – detta skall ge arbetarna makt och inflytande.

Jag blir naturligtvis mycket orolig över vad som här sker. När Svenska arbetsgivareföreningen och högerkrafterna är på våldsam offensiv mot varje position som arbetarklassen har, då viker socialdemokratin och Lars Ulander undan från kraven på det stöd som arbetarklassen behöver i den dagliga kampen – och det gör en betryckt.

Det kan inte finnas någon balans i det här läget, men för att förändra situationen borde socialdemokratin ändå kräva kraftfulla åtgärder, nu när man har hamnat i regeringsposition igen. Men icke! Här ser man bara ett fortsatt hukande. Socialdemokraterna försöker be om ursäkt för att man över huvud taget vidtar någon åtgärd som riktar sig mot kapitalet, för då minskar lönsamheten och då kan man inte investera. Socialdemokratin försöker hela tiden uppmuntra den kraft som man egentligen är den bestämdaste motståndare till, om man utgår från arbetarklassens synpunkt. Detta är beklagligt. Lars Ulander!

Anf. 49 SONJA REMBO (m):

Fru talman! Vad Lars Ulander sade var ungefär vad jag väntat mig. Det var samma reaktion som vi hörde från arbetsmarknadsministern tidigare i dag. Och det är samma reaktion som om jag hade tagit mig orådet före att inför en katolik kritisera påven. I båda fallen odlas ofelbarhetsdogmen. Och det är uppenbart att Lars Ulander inte har lyssnat på vad jag egentligen sade sent i går kväll.

Det är självklart att de fackliga organisationerna, som utgör en sådan oerhörd maktfaktor och har ett avgörande inflytande över samhällsutvecklingen, inte kan gå fria från kritik och krav. Och de utslag av facklig verksamhet som jag återgav är högst reella – inte någonting som jag har hittat

Torsdagen den
24 november 1983

*Medbestämmande-
frågor m. m.*

på. Vi har alla kunnat följa detta i pressen under senare år.

Men jag vet också av egen erfarenhet att det ute på arbetsplatserna bedrivs ett idogt fackligt arbete till nytta för såväl medlemmarna som företagen. Det är den verksamheten som vi skall slå vakt om, ge utrymme och utveckla. Jag vill erinra Lars Ulander om att lagen om medbestämmande i stort sett togs i enighet, även om vi hade invändningar på vissa punkter.

Det finns plumpar i protokollet – mycket fula sådana. Och jag tror att t. o. m. Lars Ulander innerst inne har svårt att försvara dem. De misskrediterar den fackliga verksamheten och utgör ett hot mot en gynnsam utveckling av näringslivet och vår ekonomi och utgör också ett hot mot demokratin. Därför måste lagstiftaren agera.

Jag vill citera vad man sade i Europadomstolen i samband med en debatt om just arbetsrätt och föreningsrätt. Som jag sade i går tolkar Europadomstolen föreningsrätten också som en rätt att stå utanför en förening. Man sade så här: "Demokrati innebär icke att majoriteten alltid vinner: det måste skapas en balans som tillförsäkrar minoriteten en rättvis behandling och som undviker missbruk av den dominerande positionen."

Jag vill fråga Lars Ulander: Anser Lars Ulander verkligen att de fackliga organisationerna över huvud taget inte får kritiseras? Anser Lars Ulander att det inte finns någonting alls att kritisera; anser Lars Ulander att de fackliga organisationerna är ofelbara?

Anf. 50 BENGT WITTBOM (m):

Fru talman! Med risk för att förlänga debatten litet grand, måste jag faktiskt svara på Lars Ulanders angrepp på mig och på medförfattarna till den skrift som Lars Ulander citerade.

Det är nämligen så, Lars Ulander, att riksdagen i ganska stor enighet fattade beslut om MBL. Moderata samlingspartiet hade synpunkter, men inte av principiell karaktär. Vi deltog i detta beslut av det skälet, att vi anser att det är viktigt att framför allt de enskilda människornas möjligheter att vara med och genom samarbete på de enskilda företagen påverka sina arbetsplatser. Det ligger ett utomordentligt stort värde i detta för Sverige och Sveriges möjligheter att skapa ekonomisk tillväxt, investeringar och nya jobb.

Men nu har det tyvärr visat sig att MBL:s verkningar, och framför allt de centrala fackliga organisationernas hantering av MBL, har medfört att de enskilda människornas möjlighet till inflytande lyfts upp över deras huvuden. De inflytandemöjligheterna har överförts till centrala fackliga kanslier och till de människor som har inflytande där.

De enskilda människornas intressen skall i så liten utsträckning som möjligt representeras av stora byråkratiska organisationer. Där har vi motsatsställning mot socialdemokratin, som ju alltid hänger sig åt att låta olika grupper representeras av olika organisationer, oavsett om de är medlemmar i organisationen eller inte. Det är socialdemokratins fallenhet för att alltid bara lyssna till kollektivt uttryckta intressen som här är avgörande, också för Lars Ulanders sätt att föra debatten i den här frågan.

Och detta gäller också för facket och de fackliga organisationerna.

Även de försöker nämligen i alltför stor utsträckning att representera dels dem som är medlemmar, men som inte vill vara medlemmar och som ännu inte har lyckats få utträde, dels dem som har valt att stå utanför den fackliga organisationen och lyckats med detta.

Det finns också, Lars Ulander, utomordentligt många exempel på hur fackliga organisationer har missbrukat den ursprungliga avsikten med de regler som finns i medbestämmandelagen. Jag behöver bara säga El-ettan för att vi som håller oss informerade – och det gör Lars Ulander – snabbt skall komma att tänka på ett antal ganska kraftiga övertramp, riktade mot enskilda människor.

Vi kan nämna exemplet med den fackliga organisation som ansåg det självklart att den skulle få vara med och förhandla om huruvida Sverige skulle upprätta eller avbryta diplomatiska förbindelser med andra länder. Jag kan nämna fall rörande blockad mot enmansföretag, på grund av att de saknade kollektivavtal. Där har den fackliga organisationen, i en andra omgång, förvägrat företaget att teckna kollektivavtal – alltså rent yrkesförbud. Jag kan stå här under ganska lång tid, fru talman, och räkna upp exempel som visar att medbestämmandelagstiftningen, och även andra delar av arbetsrättslagstiftningen, de facto innehåller inslag som öppnar vägen för övergrepp gentemot enskilda människor och enskilda företag. Lars Ulander måste i rimlighetens namn hålla med om att detta inte var avsikten med MBL.

Därför har vi moderater dragit slutsatsen att de delar av MBL som visat sig inte fungera måste ändras för de enskilda människornas skull. MBL, Lars Ulander, tillkom ju inte – det tror jag inte ens Lars Ulander vill hävda – för att ge de centrala fackliga organisationerna inflytande. Tvärtom kom MBL till för att ge de enskilda människorna inflytande. Det verkar vara moderata samlingspartiet som i dag företräder de enskilda människorna. Det är vi som försöker försvara dem. Lars Ulander och hans kolleger inom de centrala fackliga organisationerna ägnar sig mest åt att försvara de fackliga organisationernas maktposition och inflytande.

Det är frihet åt de enskilda vi vill ha, Lars Ulander. inte frihet åt Lars Ulander och hans kolleger i de centrala fackliga organisationerna.

Den bok som Lars Ulander citerade i sitt inlägg heter Ett friare Sverige. Skälen till att den blev skriven är många fler än dem som jag har anfört i dag. Jag har inte tid att föra en debatt därom nu, och det skall vi inte heller göra med tanke på den rubrik dagens debatt har. Men det är alldeles klart att den boken behövs, Lars Ulander. Det behövs också en öppen debatt om hur de enskilda människorna i det här landet skall kunna göra sig gällande gentemot stora organisationer och gentemot andra maktgrupper i samhället. Och då handlar det om något helt annat än det försvar för centralmakten som Lars Ulander har presenterat här i dag.

Nr 32

Torsdagen den
24 november 1983

*Medbestämmande-
frågor m. m.*

Torsdagen den
24 november 1983

*Medbestämmande-
frågor m. m.*

Anf. 51 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c):

Fru talman! Jag vill börja med att slå fast att centerpartiet inte har några invändningar mot medbestämmandelagen som sådan. Vi har en gång i tiden varit med om att fatta beslut därom i stor enighet. Däremot finns det inget som är fulländat och helt klart. Vi menar att vissa punkter i medbestämmandelagen har sådana brister att de bör ses över.

Låt mig nämna medbestämmandet i de mindre företag där det finns facklig representation. Vi anser inte att det är rimligt att förhandlingar skall ske utanför resp. företag, utan förhandlingarna bör ske direkt i företaget, med de anställda. Det är inte något orimligt resonemang, utan man borde på något sätt kunna få enighet på den punkten. Men det verkar inte som om det skulle gå.

Låt mig också som exempel nämna blockad mot enmansföretag. Även om det inte förekommer just i dag, väckte ändå sådana åtgärder avsky för något år sedan. Sådan blockad kan användas igen, och det blir inte bättre då. Vi finner det helt naturligt att det skall gå att lagstifta på ett sådant område.

Låt mig sedan beröra MBL inom den offentliga sektorn. Finns det demokratiskt valda personer på ett visst område, kan inte de anställda få vara med och bestämma hur mycket som helst genom en facklig organisation. Möjligheterna därvidlag bör begränsas. Såsom jag påpejade i går var Kommunförbundets styrelse helt enig om att detta skall utredas, men socialdemokraterna har nu lagt locket på. Jag beklagar detta.

Lars Ulander talar här om att vara trängd från ytterkanterna på ett brutalt sätt. Jag tycker att han då borde ta kritiken från oss i centerpartiet på allvar och försöka medverka till förändringar.

Fru talman! Jag tycker att Lars Ulander nu skall tänka efter: Kan man gå med på några förändringar eller kan man inte göra det? Skall det förhandlas i evighet, för att vi skall komma fram till någon form av ändring? Det blir i så fall fråga om långbänkar, eftersom förhandlingarna kommer att pågå i årtal – och socialdemokraterna säger sig vara emot långbänkar. Tag i stället upp ett resonemang om dessa förändringar. Detta bör gagna inte bara tilltron till det fackliga arbetet utan också underlätta politikernas arbete.

Anf. 52 ANDERS HÖGMARK (m):

Fru talman! Jag har viss förståelse för att Lars Ulander omgiven av många rådgivare uppe på bänken har viss svårighet att sortera frågorna. Men för att han skall påminnas om den del som avsåg inflytandet på den offentliga sektorn, vilket även Ingvar Karlsson i Bengtsfors berörde, vill jag gärna upprepa frågorna så att han kan koncentrera sig på åtminstone ett par av dem.

Mot bakgrund av att regeringen så fullständigt dels kör över riksdagens beslut, dels gör så klara markeringar mot socialdemokraterna inom kommun- och landstingsvärlden, vill jag fråga vilka felbedömningar Lars Ulanders partivänner gjorde i kommun- och landstingsvärlden, när man var oroad över att gränsdragningen mellan personalinflytande och den politiska demokratin inte var ordentligt klar. Vilka felbedömningar gjorde man när

man begärde en skyndsam översyn? Savnade man måhända insikt om problemen? Savnade man tillräcklig erfarenhet, som man nu anser sig besitta genom att Bo Holmberg har kommit in i kanslihuset som civilminister – Bo Holmberg som när han hade en framskjuten position i landstingsvärlden delade den uppfattning som socialdemokratiska företrädare i Landstingsförbundet då hade?

Den andra frågan som jag gärna vill upprepa är: Vad är det som är mindre ändamålsenligt i regeringens förhandlingsarbete när det gäller regeringens propositioner som utskottet har talat om? Om det nu är någonting som är mindre ändamålsenligt, vad är det för förändringar man önskar få till stånd?

Lars Ulander och hans utskottskamrater pläderar ju för förhandlingsmodellen, och min principfråga är: Om man nu inte lyckas åstadkomma det som Lars Ulander skall redovisa för kammaren, är man då beredd att överge förhandlingsmodellen och pläderna för att regeringen skall gå fram lagstiftningsvägen?

Anf. 53 LARS ULANDER (s):

Fru talman! Jag börjar med Lars-Ove Hagbergs inlägg, och jag skulle vilja ställa en motfråga: Vad skulle hända i svenskt arbetsliv i dag om man tog bort medbestämmandelagen och om man tog bort hela den arbetsrättsliga lagstiftning som vi har fått igenom? Jag tror att man då skulle upptäcka att den lagstiftning som kom till i början av 1970-talet har en mycket stor betydelse. Jag är själv fortfarande fackligt mycket aktiv, och jag vet att hela denna lagstiftning är ett oerhört stöd i det arbete som man bedriver parterna emellan. Därför begriper jag inte riktigt vpk:s enständiga kritik av den lagstiftningen. Jag kan mycket väl tänka mig att man efter en tid – jag tror dock inte att det finns anledning att göra det ännu på ganska lång tid – skulle se över det hela, men definitivt inte att man skall införa någon ny typ av filosofi när det gäller den här lagstiftningen.

Jag blir litet trött på företrädare för vänsterpartiet kommunisterna när de framställer sig som något slags talesmän för de många människorna. Vi vet ju att de inte är det. De fackliga organisationerna har naturligtvis stödet från sina medlemmar. När man då kastar sig över det här utvecklingssamtalet som något av det värsta som har hänt, är det naturligtvis ett mycket hårt utfall mot de organisationer som har fått uppgiften att föra talan för sina medlemmar.

Det är inte så ofta som det här klassarbetsresonemanget återkommer från vpk:s håll, men det dyker tyvärr upp av och till nu för tiden. Jag skulle vilja be Lars-Ove Hagberg att fundera på om det kan vara speciellt klokt att åstadkomma en mötsatsställning mellan huvudorganisationerna och de lokala organisationerna – det är obegripligt att man gör det. Det betyder att man säger nej till alla tänkbara former av kollektiva avtal. Därvidlag skulle Lars-Ove Hagberg såvitt jag förstår ha ett mycket starkt stöd av Sonja Rembo efter gårdagens debatt. Hon sade att kollektiva lösningar inte är någonting som man i dag skall satsa på.

Jag skulle som sagt vilja föreslå Lars-Ove Hagberg att fundera över detta och ta en ordentlig kontakt med de fackliga organisationerna. De skulle

*Medbestämmande-
frågor m. m.*

uppleva det som en katastrof om man i dag skulle ta bort den medbestämmandelag som vi införde.

Får jag övergå till Sonja Rembos inlägg – jag bemöter talarna i tur och ordning. Hon säger att om man kritiserar fackföreningsrörelsen så kritiserar man påven. Inte alls! Det pågår en mycket intensiv debatt inom den fackliga rörelsen, och det är ingen som förbjuder någon att komma med kritiska synpunkter – därvidlag är inte fackföreningsrörelsen något undantag.

Men när man lyssnade till Sonja Rembo i går var det minsann inte några smått kritiska synpunkter. Jag tyckte att hela anförandet var ett exempel på beskyllningar och förtal mot en rörelse, och det finns all anledning att reagera mycket hårt mot detta.

Hon sade också att man har kunnat följa saker i pressen. Det är klart att det uppstår tillfällen då det kan bli problem. Men det har också visat sig vilken styrka som ligger i det partsförhållande som finns. Man kan oftast lösa problemen utan att man behöver gå till domstol eller annan instans. Det visar sig alltså att detta partsförhållande är någonting som håller.

Bengt Wittboms inlägg var rätt intressant. Jag angrep inte Bengt Wittbom, utan jag läste upp ett litet stycke ur en bok som i och för sig är intressant om man vill se varthän moderaterna vill föra detta samhälle. Det är en bok som har skrivits av tio unga moderater, och den boken är såvitt jag begriper en riktningssägelse för det moderata partiet. Tio unga inflytelserika moderater berättar hur de vill ha det här landet. Jag anförde bara ett ordagrant citat – vad de säger om medbestämmandelagen. Det bör alltså inte uppfattas som ett angrepp, eftersom det bara är ett konstaterande av att de tio unga moderaterna tycker på det sättet.

Sedan har Bengt Wittbom missuppfattat en sak rätt kraftigt, nämligen hur man arbetar med medbestämmandelagen. Det är inte den fackliga centralorganisationen som skall arbeta med medbestämmandelagen – det skall man göra ute på arbetsplatserna. Jag är själv ordförande i en fackförening, och det är klart att det är ute på arbetsplatserna som man arbetar med medbestämmandefrågorna. Vi har ju ingen motpart på en fackföreningsexpedition, utan det är alltså ute på de resp. arbetsplatserna som man arbetar med detta.

Jag ser, fru talman, att tiden lider. Då får jag bara säga till Ingvar Carlsson, att i fråga om blockad mot mindre företag så ställer inte heller folkpartiet upp på det kravet. Skälet är att man har en annan filosofi när det gäller dessa frågor, nämligen att de skall lösas av andra än den lagstiftande församlingen.

Anf. 54 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Fru talman! Först vill jag slå fast några positioner.

Moderaterna riktar sina attacker i syfte att slå sönder fackföreningen. Vad jag kritiserar socialdemokraterna för är att förlama fackföreningen, att inte göra den fri och kämpande för sina intressen mot sin motpart. Det är en mycket väsentlig skillnad. Detta är det första klarläggande jag skulle vilja göra.

Jag fick en motfråga av Lars Ulander – om man skulle ta bort MBL. Ja, men jag har också föreslagit vad vi skall ersätta den med. Det är klart att det

då inte blir som nu. Då blir det inget klassarbete, utan då blir det ett understöd för de fria fackföreningarnas möjligheter att kämpa.

Det är klart att en lagstiftning i Sveriges riksdag avgör inte om fackföreningarna kämpar eller inte, utan avgörande för det är medlemmarna och den ideologi som är förhärskande bland dem. Men en lagstiftning kan vara ett stöd för en kämpande fackförening. Nu har den en förlamande effekt.

Om man i Sveriges riksdag skall gå in på att kritisera fackföreningsrörelsen är jag inte särskilt intresserad av att ta upp de inre förhållandena, men jag skall ändå beröra dem eftersom Lars Ulander gör det. Han säger att en kritik mot utvecklingsavtalet är kritik mot fackföreningsrörelsen i sig och dess organisationer.

Då kan jag berätta att inom Metall har det inte varit någon omfattande förhandsdiskussion om innehållet i utvecklingsavtalet. Fackföreningsrörelsen i hela Sverige satt och väntade på att centralorganisationerna skulle teckna avtalet, Lars Ulander. Det kritiserar jag, men det är en intern demokratifråga i fackföreningsrörelsen, som högerkrafter utnyttjar därför att medlemmar ibland är missnöjda.

Det skulle vara klokt, säger Lars Ulander, att inte tala om klassarbete. Hur skulle det vara, Lars Ulander, att överge klassarbetet i stället? Världen är inte konfliktfri och det är inte heller Sveriges arbetsliv. Ser man inte att striden står mellan arbete och kapital, förblindas man naturligtvis. Men se upp litet grand i alla fall.

Titta vad som hände här utanför den 4 oktober! Vilka var det då som reste sig? Och vad är det vissa fackföreningsledare säger? Jo, att då reste sig högerkrafterna i landet. De försvarar sina intressen och vill flytta fram sina positioner på arbetarnas bekostnad. Det var inte mot löntagarfondsförslaget man demonstrerade, utan det var mot arbetarnas grundläggande intressen som hela demonstrationen riktade sig. Det ser jag som mycket allvarligt i det här läget, likaså hur man möter de diskussioner som t. ex. Bengt Wittbom för.

Moderaterna säger att MBL i sig innebär övergrepp mot enskilda människor, men lagstiftningen skulle ju vara till för de enskilda. Ja, hur är det egentligen? MBL öppnar för att ett fåtal i det här samhället får sätta sig på enskilda arbetare när det gäller rätten till arbete, när det gäller utkomstmöjligheterna osv.

Några få säger till den enskilde arbetaren: Din arbetsmiljö får inte vara bättre. Du får slitas ut, du kan få cancer och vad som helst, för vi har inte råd! Så går det till därför att arbetarna inte har någon makt via MBL. Detta kritiserar inte Bengt Wittbom utan det försvarar han, men jag vill göra någonting åt det.

Är detta en lagstiftning som stärker den enskildes inflytande? Nej, tvärtom. När moderaterna talar om att värna den enskilda människan, är det den enskilde kapitalistens möjligheter det gäller, för det kan absolut inte vara den enskilde arbetarens. Moderaterna är i själva verket vargen som går omkring i fårakläder och utnyttjar den situation som föreligger i dagens arbetsliv.

Därför tycker jag att Lars Ulander skall ta sig en funderare över hur det verkligen ser ut och hur den lagstiftning skall vara beskaffad som understöder den fackliga kampen mot högerkrafterna.

Anf. 55 SONJA REMBO (m):

Fru talman! Det är intressant att lyssna till Lars Ulander. Han har en svår sak att försvara.

I går gav jag exempel på fackliga övergrepp. Att sådana förekommer förnekade inte heller Lars Ulander. Däremot försökte han göra gällande att det var enstaka händelser, men så är inte fallet. Enmansföretagare som saknar anställda utsätts för blockader för att de inte vill teckna kollektivavtal. Fackföreningsfolk tar lagen i egna händer och belägger i praktiken företagare med näringsförbud, fast deras enda "brott" är att de är enmansföretagare. De kollektivansluter sina medlemmar till socialdemokratiska partiet, och de kollektivansluter medlemmar till hemförsäkringar. Som toppen av alltihop vägrar man att låta medlemmar träda ut ur fackliga föreningar om de så önskar.

Detta är, som jag sade i går, utslag av ett kollektivistiskt totalitärt tänkande som borde vara en demokratisk rättsstat främmande.

Tyvärr, Lars Ulander, är detta ganska vanligt förekommande. Om det är så att Lars Ulander inte lyssnade i går – timmen var sen – vill jag upprepa: Det är en utveckling som måste djupt beklagas. De fackliga organisationerna har otvivelaktigt spelat en väsentlig roll för Sveriges såväl demokratiska som ekonomiska utveckling. De har en stor uppgift att fylla på arbetsplatserna som kritiker och övervakare av såväl arbetsgivarna som de politiska maktbärarna. De har också en stor uppgift att fylla genom att medverka i den strukturförändring som det svenska samhället står inför. Det är här de fackliga organisationerna har sin stora avgörande uppgift att fylla.

Lars Ulander tar avstånd från kommunisternas tänkande i denna fråga. Det framgår också klart av utskottsmajoritetens motivering för avslaget på kommunistmotionen. Där konstaterar man att vpk-förslagen sammantagna skulle medföra en långtgående omgestaltning av det rättsliga system som har fungerat på den svenska arbetsmarknaden sedan mer än ett halvt sekel.

Samtidigt konstaterar man att det finns enskildheter i den kommunistiska motionen som man känner sympatier för. Vi får veta att en del av de frågor som tas upp i motionen behandlas i en beredningsgrupp i departementet. Det framgår dock inte vilka förslag i motionen som omfattas av regeringspartiets sympatier utöver de två exempel som anges i motionen – det är underförstått att det finns fler förslag som tydligen socialdemokraterna och regeringen kan ställa sig sympatiska gentemot.

Inser då inte socialdemokraterna att de missförhållanden som medbestämmandelagen lett till, och som vi påpekar i våra reservationer, och ett fortsatt tillmötesgående av krav av det slag kommunisterna framför sammantaget leder just till det man vill undvika, nämligen en långtgående omgestaltning av det rättsliga systemet på den svenska arbetsmarknaden?

Det är detta vi moderater framhåller och påpekar.

I förening med fackföreningsfonder innebär detta en fortsatt utveckling mot ett korporativt samhälle där demokratin sitter trångt.

Vi moderater slår vakt om den enskildes rätt mot övergrepp från starka organisationer. Jag vill än en gång referera vad Europadomstolen säger när man behandlar den negativa föreningsrätten i samband med den föreningsrätt som finns inskriven i Europakonventionen om de mänskliga fri- och rättigheterna, på samma sätt som den finns inskriven i FN-deklarationen om de mänskliga rättigheterna. Så här säger Europadomstolen: "Medan det tidigare handlade om att skydda kollektivets rättigheter gentemot staten har sedermera också behov uppstått att skydda individens frihet gentemot kollektivet."

På den grunden slår man fast att med föreningsrätt följer också en negativ föreningsrätt. Det är precis den uppfattning vi moderater också förfäktar.

Anf. 56 BENGT WITTBOM (m):

Fru talman! Lars Ulander säger att jag har missuppfattat detta med hur man samarbetar med anställda och företag ute på de enskilda arbetsplatserna. Det kan kanske Lars Ulander tro, men jag har ändå tio års erfarenhet av precis den situationen. Jag har det största förtroende för enskilda medlemmars och enskilda lokala fackliga organisationers effektivitet, vilja till samarbete och vilja till att träffa överenskommelser som gagnar såväl företaget, företagets framtid som de enskilda medlemmarna.

Det är inte detta vi talar om, Lars Ulander. Det vi talar om är att en för stor del av inflytandet har via MBL:s nuvarande utformning lyfts över de enskilda medlemmarnas och de lokala fackliga organisationernas huvuden. Särskilt gäller detta hos de små och medelstora företagen. Det är det vi talar om.

Vi talar också om huruvida det skall vara möjligt att lämna en facklig organisation bara genom att kort meddela att man vill gå ur eller om det inte skall vara på det sättet. Vi talar om var gränsen går för de centrala fackliga organisationernas representativitet i olika frågor. Vi talar om huruvida de fackliga organisationerna skall kunna anse sig företräda alla anställda eller bara dem som är medlemmar. Vi talar om var gränsen går för de centrala fackliga organisationernas bestämmande över enskilda medlemmar. Vi talar också om huruvida det enligt försvararnas uppfattning finns något område som skall reserveras för de enskilda människornas bestämmande. Det är sådana saker vi talar om, Lars Ulander.

Partikolleger till Lars Ulander åker nu land och rike runt och talar om att vi måste skapa ett friare Sverige. Skillnaden mellan oss moderater och socialdemokraterna är att vi vågar formulera hur ett friare Sverige skall se ut medan ni bara talar om ett friare Sverige.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Torsdagen den
24 november 1983

*Medbestämmande-
frågor m. m.*

Anf. 57 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c):

Herr talman! Lars Ulander har många motståndare här i dag, och det känns inte så upplyftande att man står och skäller på bara en person. Därför skall jag försöka vara så mild som möjligt.

MBL har en del svagheter, och det bör därför göras vissa förändringar. De tre viktigaste frågorna gäller medbestämmandets utformning i de mindre företagen, blockad mot enmansföretag – något som slår mycket hårt och som kan anses helt omotiverat – och medbestämmandet inom den offentliga sektorn. Detta är tre viktiga områden som har debatterats många gånger och där det bör ske förändringar. Socialdemokraterna vill emellertid inte ha några förändringar, utan hänvisar till utredningar och, i det här fallet, till förhandlingar.

Det är nog bra med förhandlingar, men när de inte leder till några som helst resultat måste man visa handlingskraft och på andra sätt försöka få förändringar till stånd – förändringar som leder till förbättringar. Det vill vi inte medverka till att förhindra genom långvariga förhandlingar, utan här bör man visa ett visst mått av mod och ta i med litet kraftigare hand.

Vi är inte alls avogt sinnade mot fackföreningsrörelsen för att vi på politisk väg vill ta i litet hårdare än vad socialdemokraterna vill. Vi är inte överens med fackföreningarna om allting. Det kan inget parti vara, och jag kan här bara hänvisa till frågan om löntagarfonderna.

Tag den utsträckta handen, Lars Ulander, så blir det resultat!

Anf. 58 ANDERS HÖGMARK (m):

Herr talman! Lars Ulander har, som flera talare noterat, varit ganska hårt trängd. Han har tvingats att prioritera, och han har då prioriterat bort frågorna om MBL och den politiska demokratin. Det valet får han själv stå för.

Jag vill bara notera att vi hittills inte har fått några besked när det gäller varför socialdemokraterna i utskottet valde att köra över partifränderna i kommun- och landstingsförbunden. Jag noterar detta till protokollet.

Lars Ulander har inte givit några besked om varför oron för den politiska demokratin ute i kommuner och landsting uppenbarligen, enligt regeringen, har varit ogrundad, så att den inte behövt bli föremål för översyn. Han har inte givit något besked om vad som i regeringskansliet är mindre ändamålsenligt i fråga om förhandlingsverksamhet när det gäller regeringens propositioner, och han har valt att inte ge besked om han kan tänka sig en förändring, så att regeringen föreslår lagstiftning vad gäller förhandlingsarbetet.

Eftersom vi inte får några besked här och troligtvis inte kommer att få det senare heller, vill jag bara notera att moderata samlingspartiet kommer att nogsamtidigt följa de här frågorna. Vi lär återkomma. Vill inte Lars Ulander via utskottet ge något besked, må vi vända oss till den som uppenbarligen är mera villig att prata i ärendet, nämligen civilministern.

Anf. 59 LARS ULANDER (s):

Herr talman! Jag vill nog återigen börja med Lars-Ove Hagberg. Jag skulle vilja råda honom att sluta med resonemanget om att de fackliga företrädarna när de arbetar med sitt förhandlingsarbete sysslar med någon form av klassamarbete. Alla vi som har hållit på med förhandlingar vet vad det innebär att förhandla. Naturligtvis händer det då och då att man får den kritik som Lars-Ove Hagberg här riktar, men jag tycker att den är på något sätt ovärdig. Man skall vara alldeles på det klara med att det vardagliga förhandlingsarbete som pågår både centralt och lokalt inom fackföreningsrörelsen är till för att medlemmarna skall få bästa tänkbara utfall av sitt arbete.

På något sätt känns det litet fel att stå i Sveriges riksdag och behöva föra den här diskussionen, mellan en byggnadsarbetare och en metallarbetare. Den gynnar naturligtvis inte några andra än dem som vill fackföreningsrörelsen illa.

När det sedan gäller utvecklingsavtalet vet ju Hagberg att det är precis på samma sätt med det som med övriga avtal. Det är ett kollektivt avtal. Han säger att Metall inte har varit med om avtalet. Men det är klart att de har. Den uppbyggnad av förhandlingsarbetet som man har innebär att Metall naturligtvis är med i hela detta arbete lika väl som alla övriga delar av fackföreningsrörelsen.

Sonja Rembo tyckte att det var intressant att lyssna på mig. Jag skulle helst ha velat slippa den diskussionen, men den kom ju inte upp därför att jag har något horn i sidan till Sonja Rembo personligen. Det jag har ett horn i sidan till är de uppfattningar som har presenterats, och presenterats på ett sätt som gör att man måste reagera. Vad som är märkligt är ju att moderaterna bara fortsätter att stapla påståenden och beskyllningar – allting som man inom de fackliga organisationerna på demokratiskt sätt har kommit fram till är fel.

Man kan naturligtvis kritisera olika saker, men gör det inte med utgångspunkt i att detta är någon sorts rövarorganisationer, som inte riktigt vet hur de skall bedriva detta röveri. Det gäller mycket seriöst arbetande organisationer, och utan dem skulle Sverige som sagt ha sett illa ut. Den organisation som man i dag verkligen måste vara rädd för är moderata samlingspartiet, för skulle dess uppfattningar bli de rådande, ja, då skulle vi få det mycket stökigt i det här samhället.

Det har blivit naturligt för moderater att kasta in fackföreningsfonderna, som man säger, eller löntagarfonderna i debatten. Den diskussionen kommer vi ju att ta så småningom. På vilket sätt fonderna är fackföreningsfonder har inte moderaterna och de som driver frågan kunnat belägga på något sätt, men man fortsätter att använda ett begrepp som man tror skall vara nyttigt från negativ synpunkt. Jag tror dock att man gör ett stort fel. Svensk fackföreningsrörelse har en mycket stabil ställning inom den största delen av befolkningen, och därför är jag inte så rädd för detta.

Så några ord till Bengt Wittbom. Jag tvingas tyvärr ta talarna i tur och ordning, vilket gör att det kan bli litet hackigt. Enligt Bengt Wittbom påstod jag att han hade missuppfattat hur arbetet med medbestämmandefrågorna går till. Det påstår jag fortfarande. Det är inte de centrala fackliga

Nr 32

Torsdagen den
24 november 1983

*Medbestämmande-
frågor m. m.*

*Medbestämmande-
frågor m. m.*

organisationerna som sysslar med dessa frågor, utan det gör man ute på arbetsplatserna. Jag vet att Bengt Wittbom har erfarenheter av företagande. Han bör därför vara på det klara med att det är på den nivån som man använder sig av de rättigheter som finns enligt den svenska lagstiftningen. Det är också där som det skall ske.

Det är flera talare som har tagit upp frågan om MBL i mindre företag. Skall medbestämmandelagen ha någon funktion måste den också kunna hanteras. Det är klart att man överallt där man har en möjlighet att få ett reellt utbyte av medbestämmandelagen använder den direkt på arbetsplatserna. Att den lokala fackliga organisationen sedan ger ett stöd till den arbetsplatsen för att följa upp vissa saker bör rimligen den organisationen kunna göra upp med resp. arbetsgivare om. Jag förstår inte hela detta resonemang – Ingvar Karlsson i Bengtsfors har ju också varit inne på detta med MBL och de mindre företagen. Jag vill dessutom påstå att detta inte är något problem ute i det verkliga livet. Problemet uppstår när moderater och andra skall skriva motioner. Då blåser man upp saken och gör den större än vad den egentligen är.

Låt mig – för att inte även denna gång gå förbi Ingvar Karlsson – säga att blockadvapnet mot enmansföretag kan diskuteras. Men jag tror att både folkpartiet och socialdemokraterna har en riktig utgångspunkt när de säger att det här är saker som skall avgöras på annat ställe än i den lagstiftande församlingen. Börjar man peta i detta regelverk är det sedan svårt att veta var man skall sluta.

Anf. 60 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Kollektivavtal skall vi naturligtvis ha, Lars Ulander. Jag är helt för dem. Jag är också helt för att de centrala fackliga organisationerna skall samordna och stödja de lokala fackföreningarnas grundläggande intressen. Jag hoppas att vi är överens om det. Egentligen finns det ingen konflikt här.

Jag har – det vill jag säga direkt – påtalat ett helt annat problem. Innan utvecklingsavtalet träffades hade det icke förts ut till en grundläggande debatt i fackföreningsrörelsen. Det hade inte varit ute på remiss, utan avtalet slöts i stort sett ovanför huvudena på medlemmarna. Det är medlemmarna som jag talar om här – inte organisationsledningarna.

Lars Ulander tycker att jag skall sluta tala om klassamarbete. Det måste väl ändå tillåtas mig och vpk att göra en analys av innehållet i ett avtal. Vi har här ett avtal som utgår från att två parter har samma intresse. Den ena parten är ägare av produktionsmedlen och styr därmed produktionen. Enligt MBL-avtalet har den som äger produktionsmedlen rätt att besluta på egen hand, när man inte kommer fram till en gemensam uppfattning. Men i det här aktuella avtalet säger man att dessa båda parter har gemensamma intressen. Dessutom upphäver egentligen avtalet till viss del förhandlingsrätten – om det inte är en stridande fackförening. Då må väl jag ha all rätt att säga att detta är ett uttryck för klassamarbete.

Eftersom jag när jag inte är här i riksdagen är aktiv i fackföreningsrörelsen

och med i det vardagliga tillvaratagandet av en grupps intressen i en industri, vet jag hur MBL fungerar i praktisk tillämpning. Vad jag i dag är orolig för är att MBL delar upp människor i en grupp som är med i MBL-systemet och en grupp som är utanför. Jag har redan sagt att det samverkanssystem som MBL befordrar gör att de som är med i MBL-arbetet vet vad som händer, medan de utanför inte vet någonting. Detta är en facklig demokratifråga, som inte minst Lars Ulander skall ta på verkligt allvar. Denna uppdelning profiterar nu högerkrafterna envist på genom att den skapar ett missnöje i fackför- eningsrörelsen. Det är ju det som är det beklagliga. Just detta att MBL befrämjar en klassarbetspolitik gör det besvärligt för arbetarrörelsen i dess helhet. Dessutom borde socialdemokratin betänka att man inte får huka sig för sådana attacker som Sonja Rembo nu kommer med, innebärande att socialdemokratin skall skämmas för att vara överens om de förslag som vpk har lagt fram. Vi har presenterat helt rimliga förslag om en utvidgad förhandlingsrätt, utvidgad informationsrätt, utvidgad strejkrätt även på lokal nivå, möjlighet att ha fackföreningsmöten på betald arbetstid och att forskare och andra skall kunna göra fackföreningen tjänster fullt ut. Lars Ulander borde inte skämmas för det, utan borde i stället tala om att det är nästa etapp som skall genomföras. Om det vore så, kanske denna debatt mellan Lars Ulander och mig vore mera konfliktfri. Men tyvärr är det inte så – Lars Ulander glider undan.

Anf. 61 SONJA REMBO (m):

Herr talman! Vi skäller inte på person. Vi kritiserar avarter i ett system, och Lars Ulander har oturen att representera detta system här i kammaren.

Det förekommer inom de fackliga organisationerna övertramp, och de övertrampen skapar reella problem, för enskilda människor. Det är problem av den arten att man inte kan avtala bort dem, utan det behövs lagstiftning. Det handlar om den enskildes rätt, och det är frågor som den lagstiftande församlingen, dvs. riksdagen, inte kan delegera.

Jag beklagar den inställning som Lars Ulander och socialdemokraterna har i denna fråga. Genom att odla ofelbarhetsdogmen, genom att vägra inse att dessa problem finns och skapar ytterligare problem ute på arbetsplatserna för enskilda människor, cementerar man motsättningarna. Vad vi behöver i Sverige i dag är inte konfrontation och motsättningar, utan det är samverkan, samarbete, och det är vår uppgift här i kammaren att se till att förutsättningar skapas för att åstadkomma en sådan samverkan. Det är i det syftet vi moderater kräver förändringar i den arbetsrättsliga lagstiftningen, enligt förslagen i det betänkande vi nu har under behandling.

Anf. 62 LARS ULANDER (s):

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. När det gäller Lars-Ove Hagbergs och min diskussion visar det sig att vi inte kommer att enas om de frågor som han tar upp. Jag tycker fortfarande att resonemanget om klassarbete är närmast störande och stötande, men det tycker inte han.

Får jag sedan säga till Sonja Rembo att vi naturligtvis inte odlar någon

ofelbarhetsdogm inom fackföreningsrörelsen. Allt mänskligt har naturligtvis sina fel. Men att moderata samlingspartiet i sina speciella syften går ut på bred front och angriper fackföreningsrörelsen är helt klart. Jag såg i morse i den förnämliga StockholmsTidningen ett referat, där Lars Tobisson gick ut och berömde Mrs. Thatcher för att hon lyckats tämja fackföreningsrörelsen. Det är ett exempel på vad man från moderata samlingspartiet egentligen är ute efter.

Överläggningen var härmed avslutad.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 3

Mom. 1-3 (tidsbegränsade anställningar m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 216 röster mot 79 för reservation 1 av Alf Wennerfors m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 4 och 5 (permitteringslön m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 281 röster mot 15 för reservation 2 av Lars-Ove Hagberg.

Mom. 6 (återanställning vid entreprenader)

Utskottets hemställan bifölls med 280 röster mot 16 för reservation 3 av Lars-Ove Hagberg.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 4

Mom. 1 (ändringar i förtroendemannalagen)

Utskottets hemställan bifölls med 281 röster mot 15 för reservation 1 av Lars-Ove Hagberg.

Mom. 2 (skyldighet för multinationella företag att bekosta facklig verksamhet)

Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 18 för reservation 2 av Lars-Ove Hagberg.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 5

Mom. 1 (ett nytt arbetsrättsligt system)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 280 röster mot 14 för hemställan i reservation 1 av Lars-Ove Hagberg. 1 ledamot avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 163 röster mot 128 för godkännande av utskottets motivering med den ändring däri som föreslagits i reservation 2 av Alf Wennerfors m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 (precisering av arbetstagarbegreppet)

Utskottets hemställan bifölls med 216 röster mot 80 för reservation 3 av Alf Wennerfors m. fl.

Nr 32

Torsdagen den
24 november 1983

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 4 (medbestämmandets utformning i mindre företag)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 4 av Alf Wennerfors m. fl.,
dels reservation 5 av Ingvar Karlsson i Bengtsfors och Cecilia Jensfelt,
bifölls med acklamation.

Mom. 5 (negativ föreningsrätt m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (facklig vetorätt vid anlitanande av entreprenör)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (begränsning av blockadrätten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (blockad mot enmansföretag)

Utskottets hemställan bifölls med 172 röster mot 122 för reservation 9 av Alf Wennerfors m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 9 (redovisning av konfliktbidrag)

Utskottets hemställan bifölls med 159 röster mot 134 för reservation 10 av Alf Wennerfors m. fl.

Mom. 10 (skadestånd enligt den arbetsrättsliga lagstiftningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (medbestämmande inom offentlig sektor)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (medbestämmandets utformning inom regeringens kansli)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 13 av Alf Wennerfors m. fl.,
dels reservation 14 av Ingvar Karlsson i Bengtsfors m. fl.,
bifölls med acklamation.

Mom. 13 (chefstillsättningar inom den offentliga sektorn)

Utskottets hemställan bifölls med 172 röster mot 122 för reservation 15 av Alf Wennerfors m. fl.

Planeringen av bebyggelse i glesbygd

12 § Föredrogs

bostadsutskottets betänkanden

1983/84:1 om vissa planfrågor,

1983/84:3 om regler om byggande m. m. och

1983/84:5 om ändring i 12 kap. 15 § jordabalken (prop. 1982/83:146).

Anf. 63 ANDRE VICE TALMANNEN:

Bostadsutskottets betänkanden 1, 3 och 5 kommer att behandlas i tur och ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså bostadsutskottets betänkande 1 om vissa planfrågor.

Planeringen av bebyggelse i glesbygd

Anf. 64 BERTIL DANIELSSON (m):

Herr talman! Till bostadsutskottets betänkande nr 1 finns en moderat reservation som grundar sig på en motion från vårt parti, där glesbebyggelsen tas upp till behandling. Av den framgår att vi anser att bebyggelsen i glesbygden är mycket viktig och angelägen och att den skall kunna fortgå även i framtiden.

Utskottet delar i och för sig motionens syn när det gäller att betona vikten av bebyggelse på landsbygd och i glesbygd, men detta uttalande återspeglas tyvärr inte i vad utskottet i sin hemställan föreslår riksdagen att besluta.

Utskottet hänvisar till det nu pågående PBL-arbetet. PBL-förslaget tillgodoser enligt utskottets uppfattning de krav som motionen innehåller. Dessutom hänvisar utskottet till att det pågår vissa studier i olika organ i vårt samhälle. Dessa studier belyser frågorna beträffande glesbygden.

Vi för vår del vill understryka att det är väldigt viktigt och angeläget att man även i framtiden kan ha möjlighet att bygga i glesbygden. Jag vill nämna tre skäl för detta.

För det första skapar man en levande landsbygd, där avfolkningen kan brytas, och vi kan ha befolkning i delar av vårt land som annars skulle avfolkas.

För det andra utgör byggande i glesbygd ett underlag för service, en livsnödvändig service för dem som fortfarande skall leva och bo i dessa områden.

För det tredje får man inte så sällan en mycket bättre boendemiljö om man bor på det här sättet. De inskränkningar som nu råder när det gäller glesbebyggelserätten – som kan ses som ett uttryck för vissa ambitioner – grundar sig på en ökad styrning, och det leder i sin tur till minskad valfrihet för de enskilda människorna.

Jag kan i och för sig instämma i att det är bra att man ur olika synvinklar

studerar glesbebyggelsens effekter och omfattning. Men det räcker inte! Det sägs också att det är kommunerna som skall bedöma vad som skall byggas och inte byggas, men i grunden är det trots allt lagstiftningen som reglerar och styr detta område.

Det PBL-förslag som ligger hos lagrådet innehåller, enligt min uppfattning, ingen uppmjukning utan kanske tvärtom skärpningar när det gäller glesbebyggelserätten. Därför är det angeläget att riksdagen just nu gör ett uttalande i den riktning som vår reservation anger. Det är angeläget att riksdagen anvisar i vilken riktning lagstiftningen skall påverkas och utformas. Det är denna påverkan som, i detta läge, är av vikt. Därför finns alla skäl att bifalla den reservation som är fogad till bostadsutskottets betänkande nr 1.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till reservationen.

Anf. 65 KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! I betänkande 1 från bostadsutskottet behandlas en rad yrkanden som rör byggnadslagstiftningen. Eftersom det nyligen har avlämnats en remiss till lagrådet angående en ny plan- och bygglag är det ganska naturligt att utskottet resonerar så, att frågorna återkommer till en mer ingående granskning i samband med att riksdagen har att ta ställning till en kommande proposition.

Vi har från centern reserverat oss på en punkt, tillsammans med moderaternas företrädare, nämligen beträffande den fråga som Bertil Danielsson nyss har talat om. Vi konstaterar att vi har haft en positiv utveckling under ett antal år, inte minst efter det riksdagsbeslut som fattades med anledning av en proposition från dåvarande bostadsministern Elvy Olsson och som gav möjlighet till utökad glesbebyggelse. Det möjliggjordes genom en tillfällig ändring i byggnadslagen i avvaktan på en mer omfattande genomgång av byggnadslagstiftningen i dess helhet.

Det förhållandet att vi reserverat oss och inte avvaktar propositionen om ny plan- och bygglag är motiverat av att det lagförslag som remitterats till lagrådet går i motsatt riktning och medför skärpning av kommunernas grepp om bebyggelsen även utanför detaljplanlagda områden.

Vi har den principiella uppfattningen – och jag kan i stort sett ansluta mig till de motiv som framförts av Bertil Danielsson – att det, i de områden där samhällets intresse av att förändra markanvändning till annat ändamål inte är särskilt starkt uttalat, bör finnas möjlighet för enskilda att få uppföra bostads- eller fritidshus och att det är kommunerna som skall anföra de specificerade skäl som talar mot tillstånd till byggnadslov. Det är detta som vi i tidigare diskussioner har kallat omvänd bevisbörda i fråga om glesbebyggelse. Eftersom det önskemålet inte är tillgodosett i lagrådsremissen har vi ansett det angeläget att riksdagen redan vid detta tillfälle ges möjlighet att ge denna sin uppfattning till känna.

Jag vill med detta yrka bifall till reservationen på denna punkt och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 66 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Till de debattämnen som med relativt stor säkerhet återkommer till varje riksmöte hör numera frågan om förslag till ändring i byggnadslagen, så att rätten att bygga och bo utanför planlagda områden blir klart fastställt. Det är den rubricering som moderaterna brukar använda.

I debatten hitintills har egentligen inga nya argument tillförts, och sakläget är precis som Kjell Mattsson beskrev det, att frågan med alldeles bestämd säkerhet kommer igen i det lagförslag som vi inom kort kommer att ta ställning till, det lagförslag som vi i dag kallar för PBL – förslag till ny plan- och bygglag.

Vi har den uppfattningen att det inte finns skäl att i detta läge binda den kommande hanteringen. Man bör, enligt vår mening, avvakta regeringens proposition. Då finns det, för dem som inte är nöjda med förslaget i den delen, motionsrätt.

Mot denna bakgrund och med hänvisning till utskottsbetänkandet ber jag att få yrka avslag på reservationen och bifall till hemställen i bostadsutskottets betänkande.

Anf. 67 BERTIL DANIELSSON (m):

Herr talman! Det är ju inte alls ovanligt att man även under ett pågående arbete med ny lagstiftning ger sin åsikt till känna för att på det sättet vägleda lagstiftarna, och det är därför som vi har reagerat.

Jag vill citera tre avsnitt ur PBL-förslaget – som nu ligger hos lagrådet – vilka belyser hur utvecklingen kan gå när det gäller möjlighet att bygga i glesbygd.

På s. 298 säger bostadsministern: "Det gäller alltså att finna ett nytt provningssystem som gör det möjligt att ändå ha kvar ett lika starkt samhällsinflytande som i dag. Strävan bör alltså vara att det i praktiken skall vara möjligt att med PBL:s regler uppnå samma effekter som f. n."

Det låter alltså ganska betryggande, men det andas ingen uppmjukning. Jag vill vidare citera från s. 299: "Även om marken i och för sig skulle anses vara lämplig för bebyggelse, bör det finnas möjlighet för kommunen att ändå vägra lov."

På s. 300 står det: "Att man t. ex. skall kunna åberopa kommunalekonomiska skäl för avslag anser jag vara helt naturligt."

Dessa tre korta citat speglar, enligt min uppfattning, en annan grundinställning i de här frågorna, och det är detta som jag tycker är oroande. Därför anser jag att det finns skäl att redan nu markera den åsikt och den riktning som vi härmed har gett till känna.

Anf. 68 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Bertil Danielsson uttrycker missnöje med att det inte går att citera något ur PBL-förslaget som innebär en uppmjukning. För att det inte skall stå oemotsagt vill jag då uttrycka att jag känner viss tillfredsställelse med att just detta inte är föremål för någon uppmjukning. I stället för att ta de här citaten tror jag att det skulle vara av värde för den fortsatta debatten,

Bertil Danielsson, om ni i stället funderade litet över hur ni vill ordna det som innebär att den kommunala beslutanderätten skall luckras upp. För det ni egentligen vill är att ordna det på ett sådant sätt att var och en skall få bygga precis hur den vill. Jag tror att det vore av värde att ni litet närmare preciserade hur detta skall förenas med kommunal beslutanderätt, i stället för att citera ur PBL-förslaget.

Nr 32

Torsdagen den
24 november 1983

*Regler om
byggande.*

Anf. 69 BERTIL DANIELSSON (m):

Herr talman! Såvitt jag känner till har vi inte föreslagit att var och en skall bygga precis som han vill. Det måste självfallet finnas regler och anvisningar som fyller rimliga krav i olika hänseenden. Men vad vi är oroade över är att det kommande PBL-förslaget kan innebära en skärpning jämfört med de nuvarande förhållandena, och det anser vi är illavarslande.

Anf. 70 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Det är utmärkt att Bertil Danielsson här säger att det skall finnas regler och anvisningar.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter behandlingen av bostadsutskottets betänkande 5.)

Anf. 71 ANDRE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera bostadsutskottets betänkande 3 om regler om byggande m. m.

Regler om byggande

Anf. 72 KNUT BILLING (m):

Herr talman! Vi har i Sverige den kanske allra högsta utrymmesstandarden när det gäller bostäder. Vi har en kommunal planstandard som innebär en mycket hög nyexploateringsstandard. Detta gäller gator, gångvägar, dagvattenledningar, parker, lekplatser, antalet parkeringsplatser och mycket annat. Det är enligt min mening fullt möjligt att sänka denna standard och därigenom sänka byggkostnaderna väsentligt – kanske 10–15 % – utan att boendemiljön på något sätt försämrats. I många fall skulle det innebära en klar förbättring, eftersom det kunde bli mer grönska och mindre asfalt.

Bostädernas utformning styrs till stor del av bostadsstyrelsens lånekungörelse och planverkets Svensk byggnorm. En mycket stor del av byggnormens föreskrifter är resultat av beslut här i riksdagen. Det gäller exempelvis normerna angående sophantering, tillgänglighet och energi. När riksdagen har fattat dessa beslut har man inte haft tillgång till material som visar hur detaljbestämmelserna kommer att se ut, hur de påverkar produktionskostnaderna och därmed medborgarnas direkta boendekostnader och statens kostnader för bostadssubventioner. Regeringen har alltså inte kunnat sätta in

*Regler om
byggande*

normen i ett större sammanhang och bedöma föreskrifterna ur samhällsekonomisk synpunkt. Detta är en brist, enligt min uppfattning.

Produktionskostnaden för en ny bostad uppgår i dag till ca 5 500 kr. per m². Det innebär att den verkliga boendekostnaden för en hyreslägenhet på 100 m² uppgår till 84 000 kr. per år. Staten betalar drygt 50 000 kr. av denna kostnad genom räntesubventioner. Om vi jämför den verkliga hyreskostnaden, dvs. 84 000 kr., med genomsnittslönen i Sverige, finner vi att denna genomsnittslön inte täcker hyreskostnaden.

Jag menar att det är nödvändigt och ofrånkomligt att denna produktionskostnadsutveckling bryts. Det kan endast ske genom en förutsättningslös omprövning av kommunal exploateringsstandard, låneregler och byggnormer. Det är mot denna bakgrund som man skall se den moderata motionén om utvärdering av byggnormer.

Utskottsmajoriteten hävdar att planverket fortlöpande omprövar gällande normer med hänsyn till fattade politiska beslut, teknisk utveckling m. m. Hur den meningen skall tolkas kan diskuteras. Men vad som inte kan diskuteras är att den hittillsvarande utvecklingen bara resulterar i fler och fler föreskrifter och fler och fler detaljerade bestämmelser. Det är normutveckling i Sverige, driven av statens planverk. Att planverket skulle föreslå avskaffande av föreskrifter som är resultatet av riksdagsbeslut är en from förhoppning utan någon som helst förankring i verkligheten. Skall en utvärdering och en eventuell omvärdering av byggnormerna när det gäller sophantering, tillgänglighet och energi komma till stånd, då krävs riksdagens uttalande.

Jag kan inte tolka utskottsmajoritetens skrivning på annat sätt än så, att dagens snårskog av bestämmelser i SBN skall vara kvar och att man inte ens förs beställa en utvärdering för att få underlag för en bedömning av vad man får för valuta för normerna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den moderata reservationen i bostadsutskottets betänkande nr 3.

Anf. 73 KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! Bortsett från moderatledamöterna har vi i utskottet varit ense om att avstyrka bifall till den moderata motionen 1547. När Knut Billing talade för bifall till den reservation som avgivits med anledning av motionen, talade han om låneregler, om exploateringsstandard och sedan också litet om byggnormer. Han inledde med att tala om att vi har en mycket hög utrymmesstandard, att vi har för mycket parkeringsplatser osv., men det handlar inte motionen om och inte heller reservationen. Motionen handlar om tre områden som man vill ha utvärderade, nämligen normerna när det gäller sophantering, tillgänglighet för handikappade och energiområdet.

Utskottet gör den allmänna bedömningen att vi får möjlighet att diskutera de här frågorna i ett sammanhang i samband med behandlingen av förslaget till ny plan- och bygglag och redovisningen av det stora arbete som pågår inom bostadskommittén. Därutöver konstaterar utskottet att majoriteten är ense med moderaterna på den här punkten.

Moderaterna vill att man skall utvärdera normerna på de nämnda områdena och ta bort kraven, om det inte kan bevisas att dessa har ett samhällsekonomiskt värde. Utskottsmajoriteten tycker att det är tre viktiga krav som moderaterna vill pruta på, och vi anser att det inte i första hand är dessa normer man skall angripa.

Vad gäller sophantering tycker vi att det är ett helt rimligt krav att även den verksamheten kan utföras i en tillfredsställande arbetsmiljö. När bestämmelserna kom till, hade utskottet tillfälle att studera hur det såg ut i en del fastigheter, bl. a. här i Stockholm, och vi konstaterade då att här måste det vidtas en rad åtgärder.

Visst kostar det pengar, och därför har staten ställt upp och tagit kostnader över lånesystemet. Vi utgår naturligtvis också ifrån att även fastighetsägare och hyresgäster får ta på sig ytterligare kostnader, men det var en riktig avvägning som gjordes mellan kraven på god arbetsmiljö för dem som svarar för sophämtningsservicen och de kostnader som man vill erlægga som boende.

När det gäller handikapptillgänglighet är det samma sak. Jag tror att det är mycket svårt att räkna fram det rent ekonomiska resultatet. Utskottsmajoriteten har konstaterat och står för den uppfattningen att det är viktigt, av många skäl, att se till att bostäderna är tillgängliga för människor med olika typer av handikapp. De skall kunna använda sin bostad och också ha möjlighet att i större utsträckning ta sig till andra bostäder.

Det finns ett stort program för förbättringar, som det kommer att ta många år att genomföra. Självfallet kostar det pengar, och vi har varit beredda att ställa upp med kapital för att se till att denna kvalitet i boendet blir bättre tillgodosedd.

På den tredje punkten, energiområdet, har vi under många år ansett det vara mycket angeläget, och så är det även fortsättningsvis, att se till att minska vårt beroende av olja, som ju har varit den dominerande källan för uppvärmning av bostäder. Vi har velat få till stånd en förändring i fråga om isoleringen av bostäderna, och vi har velat få fram ny teknik och andra energikällor. Därför har vi infört regler som syftar till att minska energiåtgången. Vi har också infört beskattning på olika energiråvaror för att styra utvecklingen i den önskade riktningen.

Utskottsmajoriteten tycker alltså att de krav som finns på de här tre områdena är mycket angelägna. Vi är helt enkelt oense med moderaterna. Därför är det följdriktigt att de har reserverat sig. Moderaterna vill få fram underlag för att bedöma normernas betydelse, och de säger alldeles klart att de vill att utvärderingen skall ge till resultat att man ändrar de uppställda kraven.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 74 KNUT BILLING (m):

Herr talman! Jag har mycket svårt att förstå Kjell Mattsson när han talar om PBL och bostadskommittén. Vad har det att göra med Svensk byggnorm? Inte ett dugg. Det var en märklig del i inlägget.

Jag har tagit upp och pekat på sophantering, tillgänglighet och energi av det enkla skälet att på dessa tre områden är det riksdagen som har fattat ett beslut om och beställt normer. Mycket annat av det som är normer i SBN är resultatet av planverkets eget arbete, men detta är beställningar, gjorda av riksdagen utan att man har kunnat se de praktiska föreskrifterna och utan att man har haft en aning om hur de påverkar produktionskostnaderna.

Det var därför, Kjell Mattsson, som det var intressant att ta upp den verkliga hyreskostnaden för en nyproducerad hyreslägenhet. Tycker Kjell Mattsson att det är rimligt att den verkliga hyreskostnaden för en hyreslägenhet i dag överstiger den genomsnittliga lönen före skatt för en medborgare i Sverige? Är det rimligt? Skall vi fortsätta på den vägen med ständigt stigande produktionskostnader, eller skall vi försöka göra någonting åt dem?

Det finns flera sätt att angripa frågan, bl. a. lånebestämmelserna, som jag inte skall gå in på nu. Men Svensk byggnorm betyder kolossalt mycket, och sophantering, tillgänglighet och energi är särskilt intressanta områden, eftersom de är riksdagsbeställningar.

Därför vill vi ha en utvärdering för att se hur mycket det som regel kostar, vad vi får ut, och om vi skall vidta ändringar med tanke på att det kanske är alldeles för dyrbart.

Får vi en sådan utvärdering, så vet vi sedan vad vi talar om. Som det är nu föredrar Kjell Mattsson att famla i blindo.

Anf. 75 KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! Att jag nämnde bl. a. bostadskommitténs arbete berodde helt enkelt på att Knut Billing avslutade sitt anförande med att säga att han tyckte tre saker hade styrt kostnadsutvecklingen, bl. a. lånereglerna. Lånereglerna är ett direkt utslag av det finansieringssystem som vi lägger oss till med.

Exploateringsstandarden nämndes också, och den kommer att kunna påverkas av de anvisningar som man gör efter plan- och bygglagen.

I och för sig behöver man inte avvakta den för att göra förändringar, det kan ju vara en riktig invändning från Knut Billings sida.

Jag tror att det bara är att konstatera att det är en skillnad i uppfattning mellan moderata samlingspartiet och de andra partierna när det gäller dessa tre frågor där riksdagen varit aktiv.

Man har ju inte alls varit utan kalkyler. Hade man varit utan kalkyler när det gäller t. ex. sophanteringen, skulle man inte föreslagit speciella lånemöjligheter för att komma över de ekonomiska problem som kraven på bättre arbetsmiljö för renhållningsarbetarna medförde.

Det är på samma sätt när det gäller tillgänglighetskravet och energiområdet. Frågan till Knut Billing måste bli om han tycker att allting skall styras av ekonomin. Hans tankegång måste vara att man skall ta bort skatten på olika

energiråvaror och låta den fria konkurrensen mellan de olika typerna avgöra om det skall vara fortsatt eluppvärmning, fortsatt eldning med olja osv.

När riksdagen fattat dessa beslut har en rad olika bedömningar genomförts, därför att det är andra mål man har velat uppnå: bättre tillgänglighet, bättre arbetsmiljö och en mindre förbrukning av energi för uppvärmning.

Vi tror inte att man kan göra denna utvärdering med uteslutande ekonomiska mål framför sig. Det är helt enkelt en avvägning, som man måste göra mellan de olika intressena.

Anf. 76 KNUT BILLING (m):

Herr talman! I det sista vill jag ge Kjell Mattsson helt rätt. Självfallet kan man inte göra en sådan utvärdering enbart med hänsyn till ekonomin. För att man skall kunna göra en riktig utvärdering måste man känna till de ekonomiska konsekvenserna. Man kan inte blunda för dem och känslomässigt säga att detta är någonting vi skall ha oavsett vad det kostar. Det är vad Kjell Mattsson gör.

Kjell Mattsson säger att riksdagen visste vad detta kostade, eftersom riksdagen beslutade om lån i det sammanhanget. Riksdagen visste att det skulle kosta mycket pengar, men hade ingen som helst aning om vilka kostnader det var fråga om.

Det var intressant att Kjell Mattsson inte svarade på min fråga om han tycker att det är rimligt att hyreskostnaderna skall överstiga bruttolönen för en genomsnittssvensk. Det är just detta det handlar om: normerna påverkar boendekostnaderna. Därför är det viktigt att vi får reda på hur mycket de olika normerna kostar, för att kunna sätta in det i ett större sammanhang och göra avvägningen om det med hänsyn till arbetsmiljö, tillgänglighet, energibesparing, minskat oljeberoende och annat finns anledning att göra förändringar för att sänka byggkostnaderna eller om man skall vidta andra åtgärder. Det är först när man har ett bra kunskapsunderlag som man kan fatta kloka beslut, Kjell Mattsson.

Anf. 77 KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! Jag tror att alla i riksdagen är överens om att det är angeläget att åstadkomma lägre byggnadskostnader och därmed också lägre hyreskostnader. Knut Billing vet mycket väl att de höga bostadskostnaderna inte bara är ett resultat av normerna, utan naturligtvis också av en allmän prisstegring och ett högt ränteläge, vilket kanske är den viktigaste orsaken.

Riksdagen har inte svävat i okunnighet när det gäller ekonomin. Inte vid något tillfälle har riksdagen anvisat erforderliga medel bara för att ett visst mål skall kunna uppnås, utan riksdagen sätter upp litet mera långsiktiga mål och anvisar den mängd pengar varje år som man anser sig kunna bidra med. Dessa tre viktiga områden kan inte klaras av på ett år och inte på fem år heller. Det är ett långsiktigt arbete, och det tycker vi inte att det finns någon anledning att avbryta.

Hyresgästs inflytande över underhåll av lägenhet

Anf. 78 KNUT BILLING (m):

Herr talman! Det är naturligtvis riktigt att det inte endast är normerna som påverkar boendekostnaderna utan också ränteläget, lånebestämmelser och mycket annat, men detta är inte något argument.

Kjell Mattsson erkänner att normerna spelar en roll när det gäller boendekostnaderna. När det gäller boendekostnadernas höjd finns det ingen del som vi kan lämna åt sidan. Det är då naturligtvis mycket intressant att se på det som riksdagen själv har beställt, liksom det också är intressant att se på hela Svensk byggnorm, för att vi skall kunna komma fram till förändringar, som innebär en avvägning mellan bostädernas standard och bostädernas kostnad.

Vi har inte råd, Kjell Mattsson, att fortsätta med något bostadsbyggande över huvud taget, om vi inte kan sänka bostadskostnaderna. Det är nationalekonomiskt orimligt att tänka sig en utveckling, som innebär att bostadskostnaderna och hyreskostnaderna vida överstiger människornas inkomster. Den del av de 84 000 som är subventionerad får vi betala på annat sätt. Dessa pengar lånar vi nu upp utomlands och överlåter till våra barn och barnbarn att betala tillbaka.

Vi måste till syvende og sidst hitta ett system som innebär kostnadssänkningar, och då spelar en förändring av normerna en icke betydelselös roll.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter behandlingen av bostadsutskottets betänkande 5.)

Anf. 79 TREDJE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera bostadsutskottets betänkande 5 om ändring i 12 kap. 15 § jordabalken.

Hyresgästs inflytande över underhåll av lägenhet

Anf. 80 ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! Efter stor tvekan har socialdemokraterna nu lagt fram förslag om ändringar i detta lagrum, som skall ge hyresgästerna möjlighet att få ett inflytande över underhållet i den egna lägenheten.

Den här propositionen kom i våras, och riksdagen borde alltså ha behandlat den under våren, men eftersom det fanns motstridiga intressen inom den stora socialdemokratiska rörelsen sköts ärendet upp. När vi nu behandlar det har socialdemokraterna i bostadsutskottet dessutom belagt lagen med en tidsbegränsning till tre år. Socialdemokraterna är alltså mycket tveksamma och kanske litet ointresserade av dessa frågor.

Vi i moderata samlingspartiet är utomordentligt positiva till att hyresgästerna får inflytande över underhållet även i den hyrda lägenheten. Men vi kan inte acceptera det förslag som nu förs fram, där man tar till en kollektiv lösning, så att hyresgästföreningen skall förhandla med fastighetsägarna och

med SABO-företagen om hur underhållet skall skötas.

Liksom lagrådet var när det behandlade propositionen är vi mycket tveksamma till den här lösningen. Den ger egentligen inget skydd för den enskilde hyresgästen. Han eller hon kommer naturligtvis att få rätta sig efter hur majoriteten i ett bostadsområde vill ha det, och det tycker vi är otillfredsställande. Dessutom är lagen utformad så, att de som saknar förhandlingsordning inte omfattas av lagen. Detta är naturligtvis en stor brist. Slutligen stärks hyresmarknadens parter ytterligare genom denna lag.

Vi har till betänkandet fogat en reservation, där vi föreslår en ändring i lagförslaget så att det blir den enskilde hyresgästen som får rättigheten att förhandla direkt om hur han vill ha det med underhållet i sin egen lägenhet. Detta tycker vi är den enda rimliga vägen att gå. Då får samtliga hyresgäster rätt att göra upp direkt om hur de vill ha det med underhållet i sin lägenhet och kan på det sättet påverka hyressättningen.

Detta är alltså innehållet i den reservation som är fogad till bostadsutskottets betänkande 5. Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservationen.

Anf. 81 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Den ändring i hyreslagens 12 kap. 15 § som föreslås i regeringens proposition 1982/83:146 gällande underhåll av hyreslägenheter hade, som framhålls i vpk-motion 2317, knappast behövts om tidigare riksdagsbeslut hade uppmärksammats.

Redan år 1974 beslutade riksdagen, på förslag av civilutskottet i dess betänkande nr 36 och med anledning av proposition 1974:150, om en ändring av lagtexten till 12 kap. 48 § som innebar att en hyresvärd inte skall kunna dra fördel av vad en hyresgäst bekostat och att detta skulle gälla även arbeten som bekostats av tidigare hyresgäst.

Den förändring som civilutskottet då föreslog och riksdagen godtog var att ordet "hyresgästen" skulle utbytas mot ordet "hyresgäst". Denna ändring synes tyvärr ännu inte ha uppmärksammats eller beaktats av olika rättsinstanser vid avgörande av s. k. bruksvärdesmål. Inte heller regeringen synes ha varit medveten om detta, att döma av vad som sägs i den proposition som ligger till grund för nu föreslagen lagändring.

Vpk har, som framgår av vpk-motionen och det särskilda yttrandet till det betänkande vi nu behandlar, gett sin anslutning till en lagändring i syfte att få fram ett system som gör det möjligt för hyresgästerna att få ett större inflytande över reparationer i sina lägenheter och erhålla kompensation för vad de själva låter utföra.

Den tidsbegränsning av föreslagen lagändring som utskottet föreslår kan, med hänsyn till den utvärdering och de överväganden som föreslås, vara rimlig. Viktigt är emellertid vad utskottet anför om angelägenheten av att på olika sätt fördjupa och utveckla formerna för hyresgästernas inflytande över den egna lägenheten. Vägledande härvid måste vara de grundläggande

Torsdagen den
24 november 1983

Hyresgästs inflytande över underhåll av lägenhet

principerna om hyresvärdens underhållsskyldighet och hyresgästens rätt till reparation och underhåll.

Herr talman! Jag yrkar med detta bifall till hemställen i betänkandet.

Anf. 82 KENTH SKÅRVIK (fp):

Herr talman! Det är mycket angeläget att hyresrätten reformeras så, att hyresgästerna får större inflytande över den egna lägenheten. En viktig del av ett sådant reformarbete är att hyresgästerna ges möjlighet att välja underhållsnivå och att detta val påverkar hyrans storlek. För att bilda underlag för en sådan reform tillsatte 1978 dåvarande bostadsministern Birgit Friggebo den s. k. underhållsfondsutredningen. Denna utredning lämnade 1981 ett delbetänkande med namnet Hyresgästinflytande på målning och tapetsering. Efter det att utredningens betänkande hade remissbehandlats sattes man inom bostadsdepartementet i gång ett arbete med att utforma ett system som innebar att de hyresgäster som avstod från målnings- och tapetseringsarbeten skulle få en sänkning av hyran. Hösten 1982 inkom SABO och Hyresgästförbundet till bostadsdepartementet med önskemål om sådana ändringar i hyreslagen att det skulle bli möjligt för parter som så önskar att överenskomma om rabatt för hyresgäster som avstår från visst underhåll.

I princip har nuvarande bostadsministern följt upp de tankar som vi från folkpartiet fört fram om ökat hyresgästinflytande. Tyvärr innebär dock förslaget att inte alla hyresgäster kommer att innefattas av reformen.

Folkpartiet har i motionerna 1982/83:1558 och 2319, som behandlas i det här betänkandet, förordat att en ordning med tryggt hyresgästinflytande beträffande målning och tapetsering skall gälla alla hyresgäster och således inte bara vara förbehållen hyresgäster som bor i fastigheter för vilka förhandlingsordning finns.

Vi från folkpartiet har ansett att en sådan lagändring är välkommen som ett steg på vägen till att alla vanliga hyresgäster får rätt till sänkt hyra om de inte begär eller avväjer värdunderhåll.

Utskottet föreslår tillkännagivande med anledning av de bägge motionerna och anser att en utvärdering av erfarenheterna av ett ökat hyresgästinflytande bör göras av en särskild arbetsgrupp.

Utskottet föreslår mot bakgrund härav att lagen ges en treårig giltighetstid. Eftersom utskottets ställningstagande innebär att riksdagen åter kommer att få pröva frågan om hur ett ökat hyresgästinflytande bör utformas, ser vi detta som ett steg på vägen för att reformen skall bli helt genomförd och har därför inget särskilt yrkande.

Vi förutsätter att ett kommande förslag utgår från vad vi anfört. Vi förutsätter också att samtliga hyresmarknadens parter kommer att ingå i den arbetsgrupp som tillsätts.

Anf. 83 OSKAR LINDKVIST (s):

Herr talman! Sedan den 1 januari 1975 har en bostadshyresgäst rätt att måla och tapetsera i lägenheten utan att först behöva inhämta hyresvärdens medgivande. De utförda åtgärderna har skett på hyresgästens egen bekost-

nad. Någon ekonomisk nytta i form av lägre hyra har hyresgästen icke haft. Hyresvärdens underhållsskyldighet rubbades inte heller. Ledmotivet för detta riksdagsbeslut var att öka hyresgästernas inflytande över sitt eget boende.

Nu behandlar riksdagen ett förslag om ytterligare en etapp på vägen mot ett vidgat boendeinflytande. Regeringen har i proposition 146 närmare utvecklat motiven för steg nr 2 på samma tema. Utan att rubba hyresvärdens underhållsskyldighet skall hyresgästerna kunna få inflytande över den egna lägenheten genom förhandlingsöverenskommelse enligt hyreslagen. Det nya i förslaget i förhållande till 1974 års riksdagsbeslut är att hyresgästen nu skall få ekonomisk nytta av de arbeten som utförs i lägenheten.

Bakgrunden till regeringens förslag till riksdagen är en framställan från SABO och Hyresgästernas riksförbund, som i sin gemensamma skrivelse utvecklade organisationernas synpunkter på en förstärkning av hyresgästernas boendeinflytande. Som framgår av utskottets betänkande nr 5 har bostadsutskottet ställt sig bakom regeringsförslaget och delar uppfattningen att ett ökat hyresgästinflytande nu bör komma till stånd. Utskottet har också kommit fram till att en utvärdering av erfarenheterna från denna verksamhet har ett sådant värde att en arbetsgrupp bör tillsättas för att följa upp lagstiftningens intentioner.

Det är känt att främst Målarförbundet har riktat vissa invändningar mot regeringsförslaget, i den meningen att det föreligger risk för svartjobb i större skala. Den av utskottet förordade arbetsgruppen, som får utses av regeringen, får då också möjligheter att beakta de synpunkter som kommit fram från fackligt håll. Det är dessutom viktigt att riksdagen blir delaktig i de erfarenheter som arbetsgruppen kommer fram till. Utskottet har därför ansett det motiverat att den föreslagna ändringen i hyreslagen tidsbegränsas. Enligt utskottet skall lagen träda i kraft den 1 januari 1984 och ges en treårig giltighetstid.

Förutom de särskilda yttrandena från centern och folkpartiet samt från vpk har moderaterna som enda parti i bostadsutskottet en reservation. Där tar man avstånd från propositionens huvudprincip, att det föreslagna inflytandet skall ske genom förhandlingsöverenskommelser. Moderaterna pläderar för en individuell uppgörelse mellan hyresvärd och hyresgäst. På något egendomligt sätt, som bara är moderater förunnat, tycks man för evigt leva i den tron att den enskilde hyresgästens önskemål inte beaktas om förhållandet till hyresvärdens regleras i en överenskommelse mellan hyresmarknadens parter. I själva verket är det en styrka att det finns avtalsslutna regler, där parterna vet vad som gäller. Erfarenheterna från gångna tider, då alltför många hyresgäster fick finna sig i att hyra på hyresvärdens villkor, manar icke till efterföljd. Ett bifall till moderaternas reservation vore att slå följe ett stycke långt tillbaka i tiden.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till hemställan i bostadsutskottets betänkande nr 5.

Hyresgästs inflytande över underhåll av lägenhet

*Hyresgästs infly-
tande över under-
håll av lägenhet*

Anf. 84 ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! Mycket kort: Det är en uppenbar skillnad mellan socialdemokraterna och moderaterna när det gäller synen på den enskilde hyresgästens möjligheter att påverka sin egen bostad. Socialdemokraterna motsätter sig ett bostadsägande i allmänhet och gör inskränkningar i bostadsrätten, och när det nu gäller hyreslägenheterna vill man ha en kollektiv lösning, där parterna på bostadsmarknaden gör upp. Det är klart att den enskilde hyresgästen då kommer i kläm. Det blir en mera kollektiv behandling av ärendena i varje hus eller fastighet, och var och en får naturligtvis rätta sig efter majoriteten.

Den olika syn vi har på den enskilda människan, i detta fall som hyresgäst, är helt klar, och den kan vi inte ändra på. Men jag tror att hyresgästerna runt om i landet noterar skillnaden mellan socialdemokraterna och moderaterna.

Anf. 85 OSKAR LINDKVIST (s):

Herr talman! Jag tror inte att man kan säga att den enskilde hyresgästen kommer i kläm. Det som skall gälla finns noga reglerat i en uppgörelse mellan hyresmarknadens parter. Jag tror att Rolf Dahlbergs farhågor bottnar i en ovana vid att ta del av hur organisationerna fungerar. En organisation är ju till för den enskilde medlemmen. I det här fallet föreligger nu en överenskommelse som skall gälla för de närmaste tre åren.

Rolf Dahlberg sade i sitt inledningsanförande att socialdemokraterna hade plockat fram det här förslaget och presenterat det i utskottet. Jag vill då gärna säga att folkpartiet och centerpartiet, trots att det finns ett särskilt yttrande från dem, ändå har gått med på det förslag som föreligger. Det bör i sanningens namn understrykas att det bara är moderaterna som har skilt ut sig i bostadsutskottet när det gäller förslaget om hyresgästernas rätt att måla och tapetsera i sin egen lägenhet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Bostadsutskottets betänkande 1

Mom. 2 (ändring i byggnadslagstiftningen avseende bebyggelseplaneringen i glesbygd)

Utskottets hemställan bifölls med 168 röster mot 118 för reservationen av Kjell Mattsson m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Bostadsutskottets betänkande 3

Mom. 1 (utvärdering av vissa normer)

Utskottets hemställan bifölls med 206 röster mot 77 för reservationen av Rolf Dahlberg m. fl.

Utskottets hemställan bifölls.

Bostadsutskottets betänkande 5

Utskottets hemställan bifölls med 207 röster mot 76 för reservationen av Rolf Dahlberg m. fl.

Torsdagen den
24 november 1983

Mark för fritidsbebyggelse

13 § Mark för fritidsbebyggelse

Föredrogs bostadsutskottets betänkande 1983/84:2 om fysisk riksplanering m. m.

Anf. 86 BERTIL DANIELSSON (m):

Herr talman! I bostadsutskottets betänkande 2 har vi moderater ett särskilt yttrande. Det är en markering i vissa hänseenden.

Vi är fullt medvetna om att det finns en konflikt mellan olika intressen i våra fritidsområden mellan permanent bebyggelse och fritidsbebyggelse.

Vad vi vill markera med vårt yttrande är att vi säger ifrån när det gäller det förslag om den kommunala förköpsrätten som är på väg. Denna rätt föreslås bli utvidgad till att gälla även sådana här områden. Det anser vi vara en felaktig väg att slå in på. Enligt vår uppfattning finns det andra lösningar på dessa problem. Det finns ingen anledning att här och nu ta upp en diskussion om de lösningar som kan erbjudas i stället. Det blir tillfälle att i andra sammanhang ta upp denna fråga. Därför yrkar vi inte heller bifall till den moderata motion som utgör grunden för vårt särskilda yttrande.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 87 KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Min erfarenhet bl. a. från arbetet i fritidsboendekommittén säger mig att det finns mark tillräckligt i Sverige för att varenda familj som vill bygga sig ett fritidshus också skall kunna göra det. Men samtidigt kan jag konstatera att det inte finns mark tillräckligt, om alla vill ha ett bra strandläge i Bohuslän, och det är ju det som motionen handlar om. I valet mellan att stödja den helårsboende befolkningen och att stödja fritidsintressena ställer vi oss – och även utskottsmajoriteten – på de helårsboendes sida. Vi är också beredda att använda lagstiftning för att hävda dessa intressen i de områden där motsättningarna är väldigt starka.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

Utskottets hemställan bifölls.

15 § Stödjande kungörande

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1983/84:3 om ändring i lagen (1977:654) om kungörande i mål och ärenden hos myndighet m. m. (prop. 1983/84:7).

Anf. 88 SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! En inskränkning i den stödjande kungörelseannonseringen framför allt när det gäller registeruppgifter kan förefalla vara en liten detalj i de stora sammanhangen. Men icke förty är det dock fråga om en inskränkning i samhällsinformationen.

Begreppet samhällsinformation är relativt nytt, men företeelsen den är gammal. Motiveringen för den första tidningen här i Sverige – Ordinari Post Tijdender –, som startade år 1645, var just information. Så länge det över huvud taget funnits samhällsbildningar har det funnits krav på information.

Beslutsfattare vill göra sina beslut och åsikter kända. Vilket politiskt system som än må råda krävs det ett visst mått av samhällsinformation. Det är en självklarhet i ett land av Sveriges typ med sitt klara demokratiska system.

Demokratin förutsätter information, dvs. medborgarna har rätt till information. Sådana tankar var kanske inte så välutvecklade när Post- och Inrikes Tidningar började utges på 1600-talet. Det har tillkommit andra tidningsorgan sedan dess, och det har kommit nya informationskrav.

Vi har fått ett ökat flöde av information – för mycket, tycker en del. Vi fick så småningom, 1967, en informationsutredning. Den låg till grund för 1971 års beslut om samhällsinformation och riktlinjerna för dagspressannonseringen. Det beslutet tillförsäkrade allmänheten en fullgod information om statliga myndigheters beslut genom en allmän och enhetlig dagspressannonsering.

Sedan dess har utvecklingen börjat gå i en annan riktning. Redan 1977 skedde viss insnävning av dagspressannonseringen genom ett beslut i riksdagen. Konstitutionsutskottet slog då fast att alla människor bör få del av samhällsinformationen, oberoende av tidningsval i den mån dagspressannonsering skulle användas. Utskottet kunde t. o. m. tänka sig en utvidgning av dagspressannonseringen. Varför tog KU den ställningen, trots att det i propositionen föreslogs någonting annat? Jo, man gjorde det därför att det faktiskt är konstitutionsutskottets oskrivna uppgift att slå vakt om medborgarnas rätt till information. Låt mig fråga utskottsmajoriteten: Var det fel tänkt av konstitutionsutskottet den gången, alltså 1977?

Nu fortsätter insnävningen. Den här gången stöder utskottsmajoriteten ett

regeringsförslag, som klart och tydligt anvisar att det räcker med annonsering i Post- och Inrikes Tidningar. Är det verkligen tillräckligt – en tidning med en upplaga på 3 500 exemplar? Vad blir nästa steg?

Jag föreställer mig att utskottsmajoritetens talesman nu kommer att säga: Det blir i fortsättningen dock inte förbjudet med s. k. stödjande kungörelser i dagspressen. I samband med sådana kungörelser skall den s. k. totalitetsprincipen tillämpas. Det finns inte med ett enda ord exemplifierat vilka de särskilda skäl är som skulle motivera ett stödjande kungörande. Kan jag be att få en sådan exemplifiering muntligt då det inte finns skriftligt i betänkandet.

Jag skall inte utveckla detta vidare. Jag vill bara påpeka att centern har i en motion yrkat avslag på propositionens förslag. Detta har inte fått stöd i utskottet. Vi följer upp detta i en reservation. Enligt vår mening bör kungörelseannonseringen även i fortsättningen ske enligt hittills gällande principer. Vi slår vakt om medborgarnas rätt till information. Vi varnar för att vandra vidare på insnävningens väg. Däremot – och detta är viktigt att understryka – bör man av ekonomiska skäl kunna göra kungörelseannonserna mera kortfattade. Den som vill ha ytterligare information får skaffa den själv, men man bör upplysa läsaren om var den finns att få.

Vi har nyligen haft ett liknande ärende uppe här i kammaren, nämligen dagspressannonsering av information om riksdagen, utskottssammanträden o. d. Vi beslutade att annonserna skall vara mycket kortfattade. Man kan enligt min mening göra någonting liknande när det gäller kungörelseannonseringen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation som är fogad till utskottsbetänkandet.

Anf. 89 YNGVE NYQUIST (s):

Herr talman! Sven-Erik Nordin talar om vådan av inskränkande. Jag hoppas emellertid att kammaren håller mig räkning för om jag inskränker mitt inlägg till bara ett par synpunkter.

Det ursprungliga syftet är att viss kungöringsannonsering skall kunna begränsas till Post- och Inrikes Tidningar. Det förslag vi nu behandlar går ut på att s. k. stödjande kungörande begränsas till de fall då det föreligger särskilda skäl till vidgat kungörande. Man syftar närmast till att inskränka kungörande av uppgifter ur handels- och föreningsregistret. Ett av skälen till förslaget är att man vill uppnå en besparing. Det betraktas i alla fall från många håll som legitimt att statens kostnader minskas. Dessutom tilldrar sig inte registeruppgifter något större intresse hos allmänheten. Det kanske t. o. m. Sven-Erik Nordin kan hålla med om.

Utskottet godtar förslaget och noterar att stödjande annonsering får ske även i andra tidningar. Om sådan annonsering på angivna kriterier skall ske, bör den s. k. totalitetsprincipen tillämpas, dvs. man bör annonsera i samtliga tidningar på orten.

Sven-Erik Nordin frågar: Hur skall detta kunna avgöras? Ja, det måste klaras från fall till fall, om behövligheten finns. Och det måste vara den

tillämpande myndigheten som får klara den uppgiften.

Med det sagda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Anf. 90 SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! Helt kort: Jag tycker faktiskt att det hade varit befogat att skynda långsamt i den här frågan, eftersom det står i propositionen att man skall låta informationsdelegationen se över kungörelseannonseringen i ett större perspektiv – och då kommer ju principerna fram.

Risken är att det beslut som riksdagen kanske fattar här i dag får genomslagskraft för informationsdelegationens funderingar. Man kanske noterar att kammaren är inne på att inskränka annonseringen, och en gissning är då att informationsdelegationen i sitt förslag kommer att vandra vidare på den vägen. Kanske försvinner dagspressannonseringen då helt och hållet.

Jag fick förstås inte särskilt mycket svar från Yngve Nyquist på vad som är särskilda skäl. Detta får avgöras från fall till fall, sade han. Jag förmodar att det kommer att utfärdas anvisningar som innebär att man får titta i månen efter de här annonserna, som – även om de inte intresserar alla – dock intresserar en del.

Även om inte Yngve Nyquist sade det direkt har jag en känsla av att han gömmer sig i den s. k. Postgummans skugga. Det är alltså genom att läsa Post- och Inrikes Tidningar som den intresserade i fortsättningen skall få sitt informationsbehov täckt.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls med 236 röster mot 42 för reservationen av Bertil Fiskesjö och Sven-Erik Nordin.

16 § Tullen på herr- och damkläder

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1983/84:10 om ändring i lagen med tulltaxa (prop. 1983/84:22 och 1983/84:37).

Anf. 91 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! I proposition 1983/84:22 om ändring i lagen 1977:975 om tulltaxa föreslås bl. a. att en enhetlig tullsats för herr- och damkläder införs. F. n. är tullsatsen för överkläder för män eller gossar 13 % och för motsvarande överkläder för kvinnor, flickor eller småbarn 15 %. Båda dessa tullsatser är bundna i GATT.

Det avgörande skälet för en enhetlig tullsats är att det i praktiken föreligger svårigheter att avgöra vad som är herr- resp. damplagg.

Den föreslagna nya tullsatsen är 14 %. Folkpartiet har självfallet inget att invända mot en enhetlig tullsats, tvärtom.

Däremot anser vi att det är olyckligt att regeringen föreslår en höjning av

tullsatsen för herrkläder. En fri internationell handel är ett livsvillkor för en industrination av Sveriges typ. Folkpartiet har i många andra sammanhang närmare utvecklat de fördelar som en sådan frihandel för med sig, och jag ser därför ingen anledning att nu upprepa hela det resonemanget. Helt klart är dock, det vill jag understryka, att konsumenterna i det långa loppet tjänar på en fullt genomförd frihandel:

Utskottsmajoritetens resonemang föranleder ett par kommentarer.

Majoriteten uttalar att det f. n. knappast kan komma i fråga att sänka tullen för damkläder med två procentenheter med hänsyn till det ansträngda läget för svensk tekoindustri. Följderna av en sänkning med en procentenhet, vilket utskottsmajoriteten står bakom, berörs däremot inte. Inte heller anförs några motiv till varför man skall höja tullen för herrkläder.

Nu är det ju så att den övervägande delen av Sveriges import av s. k. överkläder inte drabbas av någon tull alls – eller en betydligt lägre tull än dessa 13 %. Detta gäller nämligen för den import som kommer från EG- eller EFTA-länderna. De kläder som berörs av GATT-taxan kommer väsentligen från utvecklingsländerna. Det är nog en ganska rejäl missbedömning att tro att situationen för svensk tekoindustri skulle vara överkänslig för en tullsänkning om en procentenhet för s. k. damöverkläder.

Herr talman! För folkpartiet är fri internationell handel ett viktigt krav. När detta dessutom – som i det här fallet – kan kombineras med en klar solidarisk inställning till utvecklingsländerna – blir den en självklarhet.

Herr talman! Jag yrkar därför bifall till reservationen och avslag på propositionen i motsvarande del.

Anf. 92 HAGAR NORMARK (s):

Herr talman! I proposition 1983/84:22 som bl. a. behandlas i detta utskottsbetänkande föreslås vissa tullsänkningar som ett led när det gäller att genomföra 1979 års GATT-överenskommelse. Beträffande dessa tullsänkningar har utskottet ingen erinran. Tullsatserna på dam- och herrkläder är f. n. olika, vilket Kjell Johansson har redogjort för. Han säger att det inte finns någon motivering för att man skulle ha enhetlig taxa. Det har blivit allt svårare att skilja på dessa varuslag, då modeller, material m. m. ofta är snarlika eller identiska både för damer och för herrar. Jag vet också att alla plaggen brukas av både män och kvinnor. Att bedöma vilket som är vilket genom att se efter om vissa plagg är vänster- eller högerknäppta förefaller vara ett onödigt och tidskrävande arbete. Av kontrollskäl är en enhetlig tulltaxa för dam- och herrkläder en rationell åtgärd.

I propositionen föreslår man att tullen för damkläder sänks till 14 % och att tullen för herrkläder höjs med 1 % till 14 %. Detta förslag har stöd av alla i utskottet utom Kjell Johansson, som reserverar sig till förmån för en tull på 13 % för båda klädslagen.

Remissinstanserna har inte haft något att erinra mot att en enhetlig tull på dam- och herrkläder införs. Däremot går meningarna isär beträffande tullsatsen. Beklädnadsarbetareförbundet godtar 14 %, Grossistförbundet

Torsdagen den
24 november 1983

*Tullen på herr- och
damkläder*

vill ha en sänkning till 13 %. Textil- och konfektionsindustriföreningen anser att tulltaxan bör vara 15 %.

Vi anser att en större sänkning av tullarna kan påverka sysselsättningsläget för de tekoanställda.

Mot den bakgrunden synes en tulltaxa på 14 % vara väl vald, och jag yrkar bifall till hemställan i skatteutskottets betänkande nr 10 och avslag på reservationen.

Anf. 93 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Hagar Normark måtte inte ha lyssnat på vad jag sade. Jag sade nämligen att folkpartiet självfallet inte har någonting att invända mot en enhetlig tullsats. Vi är således med på det förslaget. Det är bara det att vi vill att denna tullsats skall sättas till 13 %, vilket kommer att innebära att man inte höjer tullen för herrkläder.

Att hävda, som Hagar Normark gjorde, att en tullsänkning på en procentenhet kan påverka sysselsättningen för svensk damtekoindustri tycker jag är rent nonsens. För ett importerat plagg, som i handeln kostar ca 300 kr., skulle tullbortfallet innebära att det kunde säljas en dryg krona billigare. Svensk tekoindustri står eller faller inte beroende på det. Denna dryga krona i prissänkning på det importerade plagget tycker jag med fördel kan jämföras med den moms på 57 kr. som staten lägger på priset i handeln på det 300-kronorsplagg som jag talade om.

Nej, herr talman, hela denna fråga visar med all önskvärd tydlighet att det är folkpartiet som verkligen driver på när det gäller frihandelns princip och solidariteten gentemot utvecklingsländerna.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 2 (tullen på herr- och damkläder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Kjell Johansson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

17 § Föredrogs

Lagutskottets betänkande

1983/84:9 Ändring i utskökningsbalken (prop. 1983/84:33)

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1983/84:9 Ändring i studiestödslagen (1973:349) (prop. 1983/84:4)

Vad utskotten hemställt bifölls.

18 § Anmäldes och bordlades

Förslag

1983/84:9 Riksdagens förvaltningsstyrelsens förslag om revidering av ledamöternas arvode

Nr 32

Torsdagen den
24 november 1983

19 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1983/84:192 av *Christer Eirefelt* och *Hugo Bergdahl*

1983/84:193 av *Per-Ola Eriksson m. fl.*

1983/84:194 av *Lahja Exner m. fl.*

1983/84:195 av *Erik Hovhammar m. fl.*

1983/84:196 av *Börje Hörnlund m. fl.*

1983/84:197 av *Olof Johansson* och *Bengt Kindbom*

1983/84:198 av *Sven-Erik Nordin*

1983/84:199 av *Hans Nyhage* och *Arne Svensson*

1983/84:200 av *Per Petersson m. fl.*

1983/84:201 av *Rune Rydén m. fl.*

1983/84:202 av *Marianne Stålberg m. fl.*

1983/84:203 av *Tage Sundkvist m. fl.*

Förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1983/84 (prop. 1983/84:25)

1983/84:204 av *Ulf Adelson m. fl.*

1983/84:205 av *Gösta Andersson* och *Agne Hansson*

1983/84:206 av *Kerstin Andersson* och *Ingvar Karlsson* i Bengtsfors

1983/84:207 av *Gunnar Björk* i Gävle och *Gunnel Jonäng*

1983/84:208 av *Gunhild Bolander*

1983/84:209 av *Karl Boo m. fl.*

1983/84:210 av *Lennart Brunander* och *Inger Josefsson*

1983/84:211 av *Claes Elmstedt*

1983/84:212 av *Arne Fransson m. fl.*

1983/84:213 av *Thorbjörn Fälldin m. fl.*

1983/84:214 av *Margit Gennser*

1983/84:215 av *Rune Gustavsson* och *Stina Gustavsson*

1983/84:216 av *Kerstin Göthberg*

1983/84:217 av *Ingemar Hallenius m. fl.*

1983/84:218 av *Erik Hovhammar m. fl.*

1983/84:219 av *Rolf Rämgård m. fl.*

1983/84:220 av *Tage Sundkvist* och *Larz Johansson*

1983/84:221 av *Anders Svärd* och *Britta Hammarbacken*

1983/84:222 av *Ulla Tillander m. fl.*

1983/84:223 av *Lars Werner m. fl.*

1983/84:224 av *Jan-Erik Wikström m. fl.*

Löntagarfonder (prop. 1983/84:50)

1983/84:225 av *Jörgen Ullenhag m. fl.*

Vissa högskoleorganisatoriska frågor (prop. 1983/84:52)

1983/84:226 av *Knut Wachtmeister m. fl.*

Ändringar i taxeringsförfarandet m. m. (prop. 1983/84:58)

1983/84:227 av *Lennart Blom och Per Unckel*

1983/84:228 av *Thorbjörn Fälldin m. fl.*

1983/84:229 av *Lars Werner m. fl.*

Förslag till ny lagstiftning på kärnenergiområdet (prop. 1983/84:60)

1983/84:230 av *Stig Josefson m. fl.*

Vissa ändringar i företagsbeskattningen (prop. 1983/84:64)

1983/84:231 av *Gunnar Björk* i Gävle och *Arne Fransson*

1983/84:232 av *Knut Wachtmeister m. fl.*

Vissa avdrag för kostnader för intäkternas förvärvande, m. m. (prop. 1983/84:68)

1983/84:233 av *Jan-Erik Wikström m. fl.*

Basenheten för åren 1984 och 1985 (prop. 1983/84:69)

1983/84:234 av *Knut Wachtmeister m. fl.*

Konkurrensneutral redovisning av mervärdesskatt, m. m. (prop. 1983/84:75)

20 § Meddelande om interpellation

Meddelades att följande interpellation framställdes

den 24 november

1983/84:60 av *Karl Boo* (c) till utrikesministern om svenska initiativ för att öka rättssäkerheten i Iran:

I och med att schahen störtades och Khomeini kom till makten i Iran förväntade sig det iranska folket att dess långvariga önskan om frihet och demokrati skulle uppfyllas. Khomeini-regimen har i stället visat sig kränka de mänskliga rättigheterna i ännu högre grad än vad tidigare varit fallet.

Amnesty International har fått fram nya bevis på att politiska fångar i hemlighet har avrättats i iranska fångelser. Det innebär att det totala antalet avrättningar i Iran sedan revolutionen 1979 betydligt överstiger de 5 000 som hittills officiellt tillkännagivits.

Avrättningarna i fångelserna har bekräftats genom utförliga intervjuer med frigivna fångar, som hållits fängslade i olika delar av landet. Genom att jämföra fångars redogörelser står det klart att många av dessa avrättningar aldrig rapporteras officiellt. Vi vet att Amnestys uppgifter brukar ha mycket hög trovärdighet.

Bland offren återfinns tonåringar och gravida kvinnor. Bland de yngsta som har avrättats finns en elvaårig flicka från Isfahan och en lika gammal pojke. Det är avrättningar som uttryckligen är förbjudna enligt internationell lag.

De flesta av de avrättade, liksom nästan alla politiska fångar i Iran, tros ha blivit torterade. Formerna av tortyr är alltför grymma för att här kunna återges.

Amnesty International har begärt att få presentera sina bevis för den iranska regeringen, men har hitintills inte fått något svar.

Den svenska opinionen reagerar upprört på de grymheter som människor i Iran utsätts för. Sverige har med kraft arbetat för dödsstraffets avskaffande och för en internationell konvention mot detta. Sverige har ett ansvar att också reagera bilateralt, när kränkningar sker mot de mänskliga rättigheterna. Det är en fråga om trovärdighet.

Jag vill mot denna bakgrund fråga utrikesministern vilka initiativ regeringen ämnar ta för att öka trycket på den iranska regimen att ge de iranska medborgarna ökad rättssäkerhet.

*Meddelande om
frågor*

21 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 24 november

1983/84:182 av *Paul Lestander* (vpk) till statsrådet Roine Carlsson om förbättrat samarbete mellan samhällsägda företag:

Isolamin i Överkalix är ett företag inom Regioninvest, och Eko-Max är ett företag inom Statsföretag. De tillverkar likartade produkter. Rockwool är också ett statsföretag och tillverkar isolermaterial, som kan användas i de två förstnämnda företagens produktion. Isolamin har vid olika tillfällen tagit upp frågan om samarbete, främst med Rockwool. Men det skulle också vara värdefullt med ett marknadsföringssamarbete mellan Isolamin och Eko-Max.

Jag vill mot denna bakgrund fråga statsrådet:

Kommer statsrådet att ta initiativ för att förbättra samarbetet mellan företag inom Statsföretagsgruppen och andra samhällsägda företag?

1983/84:183 av *Anna Wohlin-Andersson* (c) till finansministern om bibehållande av tullverkets kustpostering i Arkösund:

Tullverkets kustbevakning har sedan många år en kustpostering i Arkösund, omfattande en tulljakt och besättning på tre man. I en skrivelse daterad den 29 september 1983 har generaltullstyrelsen aktualiserat frågan om indragning av denna kustpostering. Detta har skett vid flera tidigare tillfällen, men varje gång har ett enigt motstånd från berörda kommuner, länsstyrelse och skärgårdsförening lyckats bevara denna för vårt län så viktiga verksamhet.

Kustbevakningen i Arkösund arbetar med sjöräddning, jakt-, fiske- och naturvårdstillsyn, sjötrafikövervakning, skyddsområdestillsyn för försvaret,

Torsdagen den
24 november 1983

*Meddelande om
frågor*

havsbottenövervakning, oceanografisk observationstjänst, tillsyn över förbudet mot dumpning av avfall i vatten och oljeutsläpp. Den hjälper brandförsvaret med brandsläckning på öar och i fartyg och fritidsbåtar. Den hjälper till med transporter vid olycksfall och akuta sjukdomar, och dess lokalkännedom och tillmötesgående är ovärderliga när det gäller att bistå den bofasta skärgårdsbefolkningen och den ständigt ökande turistströmmen.

Att i en tid då satsningen på att bevara och utveckla en levande skärgård börjar ge resultat, då Östergötlands skärgård klassas som primärt rekreationsområde och då vikten av tillsyn och bevakning av våra kuster blir alltmer uppenbar återigen aktualisera en nedläggning av en väl fungerande kustpostering förefaller mig oförsvarbart.

Med anledning av detta hemställer jag att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd att medverka till att kustposteringen i Arkösund får vara kvar?

1983/84:184 av *Marianne Karlsson* (c) till utbildningsministern om ombyggnaden av Vadstena slott för landsarkivets räkning:

F. n. pågår i Vadstena slott en ny- och ombyggnad för landsarkivets behov. Antalet hyllmeter som landsarkivet kommer att behöva har dragits ned vid projekteringen. Detta innebär att landsarkivet vid byggnadens färdigställande kommer att börja sitt arbete i för små lokaler.

Det bör nu snabbt övervägas att fortsätta utbyggnaden vid slottet och omedelbart sätta i gång projektering av mellanvallen, så att en fortsatt utbyggnad kan ske i rak följd.

Är statsrådet beredd medverka till en fortsatt vidareutbyggnad av slottet i Vadstena för landsarkivets räkning?

22 § Kammaren åtskildes kl. 16.38.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert